

Monet Taiteilijat – Osallisuuden kokemuksia Kello ry:n taideryh- mässä

Hinni-Riikka Heiskanen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2016
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaaliohjaus

Tekijä(t) Heiskanen, Hinni-Riikka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Lokakuu 2016
	Sivumäärä 44	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Monet Taiteilijat – Osallisuuden kokemuksia Kello ry:n taideryhmässä		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK), sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Ketola, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksessa kuvattiin osallisuuden kokemuksia Mielenterveysyhdistys Kello ry:n Monet Taiteilijat -taideryhmässä. Ryhmä koostui eri-ikäisistä mielenterveyskuntoutujista, jotka osallistuivat psykososiaaliseen taidetyöskentelyyn puolentoista vuoden ajan. Taideryhmään osallistui neljä aktiivista Kello ry:n jäsentä.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata mielenterveyskuntoutujien kokemuksia taidetyöskentelystä Monet Taiteilijat -ryhmässä. Tavoitteena oli lisätä ymmärrystä siitä, miten mielenterveyskuntoutajat kokevat taidetyöskentelyn, ja miten heidän kokemuksensa näyttäytyivät osallisuuden ulottuvuuksien valossa. Lisäksi tutkittiin taiteen vaikutusta hyvinvointiin. Aineiston kokemukset jaoteltiin osallisuuden ulottuvuuksien elintason, itsensä toteuttamisen ja kuulumisen perusteella. Tämän jälkeen aineisto jaoteltiin osallisuutta tukeviin ja sitä estäviin tekijöihin. Lisäksi arvioitiin taideryhmän merkitystä jäsenten hyvinvoinnille ja sitä kautta osallisuuden kokemuksen vahvistumiselle.</p> <p>Tutkimuksen toteutettiin teorialähtöisenä laadullisena tutkimuksena, jossa lähestymistapa on kokemuksen kuvaus. Aineisto kerättiin kirjoituspyynnöllä huhti-toukokuun vaihteessa 2016. Aineistoa analysoitiin ja tulkittiin osallisuuden näkökulmasta. Aineiston analysoinnissa käytettiin sekä luokittelua että taulukointia selventämään taideryhmän jäsenten kokemuksia. Tutkimuksen tuloksia arvioitiin niin luotettavuuden kuin eettisyyden näkökulmasta ennen loppupäätelmien tekemistä.</p>		
<p>Avainsanat (asiasanat)</p> <p>Osallisuus, osallisuuden ulottuvuudet, taideryhmä, taide menetelmänä, kokemuksen kuvaus</p>		
Muut tiedot		

Author(s) Heiskanen, Hinni-Riikka	Type of publication Bachelor's thesis	Date October 2016
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 44	Permission for web publication: x
Title of publication Monet Artists -- Social inclusion experiences in art group of Kello ry		
Degree programme Degree programme of Social Services		
Supervisor(s) Ketola, Tuija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The study described the social inclusion experiences in the Monet Taitelijat (Many Artists) art group of Mielenterveysyhdistys Kello ry (Mental Health Association Kello). The members of the group were mental health rehabilitees who came from different backgrounds and different age groups. They participated in psychosocial art-work in a time period of year and a half. Four active members of Kello ry participated in the art group.</p> <p>The purpose of the study was to describe mental health rehabilitees' experiences of art work in the group. The aim was to increase the understanding of how mental health rehabilitees see art work and how their experiences could be described based on the dimensions of inclusion. In addition, the study focused on the significance of art to wellbeing. The experiences of the group members were divided based on the dimensions of inclusion as follows: standard of living, self-fulfilment and belonging. After this, they were further divided in factors that increased or diminished the experiences of inclusion. The results were also evaluated from the perspective of the members' wellbeing and how it correlated with the concept of social inclusion.</p> <p>The study was implemented as theory-based qualitative research with the description of an experience as an approach. The data was acquired by sending a writing request between April and May in 2016. The data was analysed and interpreted from the inclusion point of view. In the analysis, listing and tabulation were used to elucidate the experiences of the art group members. The results of the study were assessed from perspectives of reliability and ethics before presenting the conclusions.</p>		
Keywords/tags (subjects) Social inclusion, dimensions of social inclusion, art group, art as an method, description of an experience		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	4
3	Tietoperusta ja teorialt.....	5
3.1	Osallisuus.....	5
3.2	Kokemus	10
3.3	Yhteisö ja ryhmä.....	11
3.4	Taide psykososiaalisen työn menetelmänä.....	13
3.5	Taiteen ja hyvinvoinnin yhteys	14
4	Tutkimusasetelma ja tutkimuksen lähtökohdat.....	15
4.1	Tutkimuskysymys	15
4.2	Laadullinen tutkimus ja kokemuksen kuvaus	16
4.3	Aineiston kerääminen ja analyysi	17
4.4	Aineiston tulkinta	19
4.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	19
4.6	Mielenterveysyhdistys Kello ry	22
4.7	Monet Taiteilijat	22
5	Tutkimustulokset	23
5.1	Taideryhmän merkitystä kuvaavat teemat kirjoituksissa.....	23
5.1.1	Ryhmätoiminta.....	23
5.1.2	Taidetyöskentely	25
5.1.3	Vaikuttamisen mahdollisuudet	26
5.1.4	Taideryhmän vaikutukset.....	26
5.1.5	Omat kommentit	27
5.2	Osallisuuden ulottuvuudet tutkimuksessa	28
5.2.1	Elintaso	30
5.2.2	Itsensä toteuttaminen	30

5.2.3 Kuuluminen.....	31
6 Tutkimuksen tulokset.....	31
7 Johtopäätöksiä	33
Lähteet:	39
Liite 1.....	43
Liite 2.....	44
 Taulukko 1 Osallisuuden ulottuvuudet Monet Taiteilijat -ryhmässä	29

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan taiteen ja taideryhmässä toimimisen merkitystä osallisuuden kokemuksen valossa Mielenterveysyhdistys Kello ry:n (myöhemmin myös Kello tai Kello ry) Monet taiteilijat -taideryhmässä. Ryhmään osallistujat koostuvat eri-ikäisistä mielenterveyskuntoutujista, ja he kaikki ovat Kellon jäseniä. Taideryhmä on kokoontunut puolitoista vuotta joka keskiviikko maalaamaan ja piirtämään päivän teemasta. Työssä tutkitaan, millaisia yksilöllisiä kokemuksia taideryhmätyöskentelystä ryhmän jäsenille on tullut. Näitä kokemuksia on tarkasteltu osallisuuden ulottuvuuksien kautta.

Tutkimuksessa kokemuksia on päädytty tarkastelemaan osallisuuden näkökulmasta siksi, että osallisuus on tänä päivänä entistä ajankohtaisempi ja sillä on merkitystä yksilötason lisäksi myös yhteiskunnallisella tasolla ja lainsäädännössä. EU:n yleistavoitteeksi vuodelle 2020 on asetettu köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen osallisuuden avulla (Europe 2020 targets, 2015), ja nämä linjaukset ovat nähtävissä myös Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteissa tälle hallituskaudelle (Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta n.d.). Etenkin mielenterveyden ylläpitäjinä sosiaalinen osallistuminen ja kulttuurin kokeminen ovat tärkeitä tekijöitä. Terveiden ja hyvinvoinnin edistäjänä, taiteella on merkittävä rooli, joka on todettu niin ulkomaisissa kuin suomalaisissakin tutkimuksissa. (Liikanen 2010, 58.)

Opinnäytetyö kuvaa taideryhmän jäsenten kokemuksia, joita on kerätty kirjoituspöydällä huhti–toukokuussa 2016. Vastauksia on tarkasteltu ensisijaisesti osallisuuden ulottuvuuksien kautta. Osallisuus on monitahoinen käsite, jota voidaan määritellä useasta näkökulmasta. Osallisuus on kuitenkin ennen kaikkea yksilön omaa kokemusta kuulumisesta ja vaikuttamisesta. Tutkimuksessa tarkastelen osallisuuden ulottuvuuksia ensisijaisesti yksilö- mutta myös ryhmäkokemusten kautta. (Särkelä-Kukko 2014, 34; Pajula, 2014, 9.)

Tämä tutkimus on teorialähtöinen laadullinen tutkimus, jossa lähestymistapa on kokemuksen kuvaus (Kokemuksen kuvaaminen 2009). Aineisto on kerätty

kirjoituspyynnöllä (Liite 1.), jonka vastaukset ovat analysoitu. Analyysimenetelmänä on käytetty sekä luokittelua että taulukointia. Vastaukset luokiteltiin kirjoituspyynnön aihealueiden mukaan tutkimuseettisistä syistä tunnistettavuuden välttämiseksi. Taulukoinnissa käytettiin osallisuuden ulottuvuuksia sekä niitä edistäviin, että estäviin tekijöihin. Johtopäätöksissä tulkintaa on tehty näiden analyysimenetelmien pohjalta ja pohdittu osallisuutta myös yhteiskunnallisena ilmiönä.

2 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksen tarkoitus on kuvata Mielenterveysyhdistys Kello ry:n Monet Taidelijat -ryhmän jäsenten kokemuksia taidetyöskentelystä. Kokemuksia on kerätty kirjoituspyynnöllä (Liite 1.) ja lähtökohdaksi yksilön kokemusten jäsentämiseen tutkimuksessa valikoitui osallisuuden ulottuvuudet. Tarkoituksena on löytää näistä vastauksista osallisuuden ulottuvuuksia edistäviä ja estäviä tekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena on saada lisää tietoa mielenterveyskuntoutujien osallisuuden kokemuksista Kellon taideryhmässä. Tarkoituksena on saada lisää ymmärrystä siitä, kuinka taidetyöskentely vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Tavoitteena on tehdä näkyväksi taideryhmän merkitystä yksilöille ja heidän kokemuksilleen. Työssä kuvataan osallisuuden ilmiötä ja pohditaan tuloksia niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla.

Tutkimuksen ensisijaiset hyötyjät ovat tutkimuksen tekijä ja Kello ry, mutta tarkoituksena on tuottaa tietoa myös työelämän käyttöön. Tutkimuksen tekijänä minulla on mahdollisuus oppia lisää, kuinka ohjaamani ryhmän jäsenet kokevat taidetyöskentelyn ja kuinka osallisuus ilmenee kyseisessä ryhmässä. Kello ry saa opinnäytetyöni käyttöönsä ja yhdistys saa hyödyntää sitä parhaaksi katsomallaan tavalla. Tutkimuksesta Kello saa tietoa kuvataideryhmän vaikutuksista, ja se voi käyttää sitä toimintansa kehittämiseen tulevaisuudessa. Työelämälle tämä työ tuottaa tietoa taideryhmän vaikutuksista ja lisää ymmärrystä mielenterveyskuntoutujien kokemuksista järjestötoiminnassa. Lisäksi tutkimuksesta saa tietoa taiteen merkityksestä osallisuuden vahvistajana kohderyhmän parissa.

3 Tietoperusta ja teoriat

3.1 Osallisuus

Osallisuus on monimuotoinen käsite, joka ei taivu vain yhteen tiettyyn tulkintaan. Osittain tämä johtuu siitä, että se on vielä melko uusi termi, joten sen määrittäminen on vielä väljää. Osallisuudella voidaan tarkoittaa tavoitetta, johon pyritään, jolloin tavoitteena voi olla yksilön täysi osallisuus. Se voi tarkoittaa myös keinoa, jolla pyritään ehkäisemään eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä lisäämään tasa-arvoa yhteiskunnassa. Silloin osallisuus on toimenpiteitä, joilla pyritään vahvistamaan yksilön oman elämän hallintaa ja siten vähentää huono-osaisuutta. (Pajula 2014, 9; Raivio & Karjalainen 2013, 12.)

Käsitteenä ja tavoitteena

Osallisuuden tutkiminen on tärkeää, sillä se on hyvin ajankohtainen nykypäivän eurooppalaisessa sosiaalipolitiikassa. Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisy on Euroopan unionin Eurooppa 2020 -strategian yksi yleistavoitteista (Europe 2020 targets, 2015). Köyhyyden torjuminen on kasvun tukemista työllisyyden kautta, osallisuuden lisäämistä ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Tavoitteena on lisätä yhteenkuuluvuutta sosiaalisella, taloudellisella ja alueellisella tasolla. Tämä on syrjäytymisvaarassa ja köyhyydessä elävien ihmisarvon kunnioittamista ja aktiivisesti yhteiskunnassa toimimisen mahdollistamista. Tavoitteena on liittää yksilöt heitä ympäröiviin yhteisöihin, auttaa koulutuksen ja työmahdollisuuksien löytämisessä sekä turvata heidän taloudellinen toimeentulonsa. (Inclusive growth – a high-employment economy delivering economic, social and territorial cohesion 2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön kärkihankkeena on vähentää eriarvoisuutta ja edistää hyvinvointia ja terveyttä mm. mielenterveyskuntoutujien keskuudessa. Tavoitteena on, että julkinen, yksityinen ja kolmassektori ottavat käyt-

töönsä toimintamalleja, joiden tarkoituksena on edesauttaa heikommassa asemassa olevien asemaa yhteiskunnassa, sekä edistää hyvinvointia ja tukea vastuunottoa. Osallisuutta tuetaan tutkitusti vaikuttavien keinojen ja uusien lähestymistapojen kautta. Muutos perustuu heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien voimavarojen vahvistamiseen ja osallisuuden tukemiseen. (Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta n.d.).

Osallisuuden merkitys on tiedostettu myös sosiaalipoliittisessa päätöksenteossa, ja se onkin kirjattuna useampaa lakiin, kuten esimerkiksi perustuslakiin, kuntalakiin, sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin. Näin pyritään vahvistamaan kansalaisten osallisuutta päätöksenteossa ja itseään koskevissa asioissa. Tämä velvoittaa etenkin kuntia ylläpitämään ja kehittämään osallisuuden ja vaikuttamisen keinoja. Tärkeää on, että kunta tukee myös yhdistysten toimintaa, jotta kansalaisilla on mahdollisuus kohdata toistensa kanssa ja vaikuttaa järjestötoiminnan kautta omaan ympäristöönsä. (Pyykkönen 2014, 27–28.)

Osallisuuden tasot

Osallisuutta voi tarkastella yhteiskunnan, yhteisön tai yksilön tasolla. Kaikkiin tasoihin kuuluu vahvasti yksilön omakohtainen kokemus kuulumisesta ja vaikuttamisesta. Yhteiskunnan tasolla osallisuus on osallistumista tasavertaisena yhteiskunnalliseen päätöksentekoon demokratian keinoin. Se on mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön ja asuntoon. Osallisuus yhteiskunnassa on myös osallistumista ja vaikuttamista niin omiin asioihin kuin yhteiskunnan kehitykseenkin. Yhteiskunnallisesta osallisuudesta suuri vastuu on terveydenhuollolla, sosiaali- ja työllisyyspalveluilla, joita täydentävät mm. seurakunnat, järjestöt sekä koulut ja työpaikat. (Osallisuus 2016; Pajula 2014, 9.)

Yhteisö- tai ryhmätason osallisuus on kuulumista erilaisiin yhteisöihin, toimimista niissä. Se on tunnetta turvallisuudesta ja yhteenkuuluvuudesta ja toteutuu yhdistyksissä, kouluissa ja työpaikoilla. Yhteisötason osallisuus on aktiivista ja sitoutunutta toimintaa yksilön omassa ympäristössään. Osallisuuden kokemiseen yhteisötasolla tarvitaan toisia ihmisiä, heidän huomioon ottamis-

taan ja luottamusta. Luottamus syntyy yhteenkuuluvuudesta ja kuulluksi tulemisesta. (Pajula 2014, 9; Rouvinen-Wilenius, Aalto-Kallio, Koskinen-Ollonqvist & Nikula 2011, 50–51.)

Yksilötason osallisuus on tunneperäinen kokemus siitä, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä. Sen kokeminen on yksilöllistä, eikä ulkopuolinen voi määritellä sitä asianomaisen puolesta. Osallisuus on yksilön voimaantumista ja sitä kautta lisääntyviä elämänhallintavalmiuksia. Osallisuus omassa elämässä on omaehtoista toimintaa, siihen sitoutumista sekä vastuunottamista teoistaan. Omakohtaisuus korostuu, sillä osallisuus on valinnanvapautta, kuinka käyttää potentiaalisia mahdollisuuksia. Osallisuuden kokemus ei synny pakottamalla. (Pajula 2014, 9; Raivio & Karjalainen 2013, 14; Rouvinen-Wilenius jne. 2011, 50.)

Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen

Osallisuus on yksilön aktiivista toimintaa sekä vaikuttamista omaan elämään ja ympäristöön. Se on toisaalta omakohtainen tunne ja kokemus, mutta myös toimintakykyä ja valinnan vapautta hyödyntää tarjolla olevia toimintamahdollisuuksia. Ennen kaikkea toiminta perustuu siis sisäiseen motivaatioon, eikä sitä voida tuottaa yksilön ulkopuolelta, vaan se edellyttää omaehtoista sitoutumista. Osallisuus ei ole pysyvä, muuttumaton tila, vaan sen aste vaihtelee elämäntilanteesta kuten terveydestä riippuen. (Särkelä-Kukko 2014, 35; Raivio & Karjalainen 2013, 14.)

Osallistuminen on yksi osallisuuden muoto. Se on kuitenkin huomattavasti yksilotteisempi käsite kuin osallisuus, sillä sitä ei määritellä samalla tavalla tunteen ja kokemuksen kautta. Ihmisen osallistuminen voi olla lähtöisin sisäisistä tai ulkoisista motiiveista, ja se on enemmän mukana oloa muiden määrittämässä tilanteessa. Osallistuminen on tavallaan osallisuuden esiaste, jossa yksilö on kiinnostunut ottamaan osaa vaikkapa tapahtumiin tai järjestötoimintaan, mutta ei vielä aktiivisesti vaikuta asioihin. Yksilön osallistuessa tapahtumiin, hän saa osallisuuden kokemuksia, kun hän kokee yhteenkuuluvuutta ja on mukana aktiivisena toimijana. (Särkelä-Kukko 2014, 34–35; Rouvinen-Wilenius jne. 2011, 50; Ilvonen 2011, 8.)

Osallistaminen on ulkoisista motivaatioista syntyvää osallistumista. Osallistava toiminta perustuu käskyihin, kehotuksiin ja vaatimuksiin. Yksilöä osallistamalla hän voi saada osallisuuden kokemuksia ja, ja se on eräs keino aktivoida ja kannustaa. Ulkoinen motivaatio voi muuttua yhteenkuuluvuudeksi ja osallisuuden tunteeksi, mutta se vaatii huomattavasti enemmän, sillä tarve toimia ei ole sisäsyntyistä. (Särkelä-Kukko 2014, 34.)

Osallisuuden ulottuvuudet

Osallisuuden ulottuvuudet saavat inspiraationsa Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksista (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat riittävä toimeentulo, terveys ja taloudelliset resurssit, se mitä ihmisellä on (having), yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys sekä läheiset ihmissuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen ja henkinen hyvinvointi (being). Usein näihin voidaan lisätä myös mielekäs tekeminen kuten työ tai harrastustoiminta (doing). (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 87; Särkelä-Kukko 2014, 36–39.) Osallisuuden ulottuvuudet ovat lähellä hyvinvoinnin ulottuvuuksia ja ne yhdessä luovat osallisuuden kokemuksen perusedellytykset. Mikäli jollain osallisuuden ulottuvuuden osa-alueella on vajasta, se vaikuttaa myös ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, jonka seurauksena syrjäytymisriski kasvaa. (Raivio & Kokko 2013, 16–17)

Osallisuuden ulottuvuudet käsittelevät osallisuutta yksilön näkökulmasta (Särkelä-Kukko 2014, 37). Raivio & Karjalainen (2013, 16–17) määrittelee osallisuuden ulottuvuuksiksi kolme osa-aluetta. Ne ovat taloudellinen osallisuus eli riittävä toimeentulo sekä hyvinvointi (having), toiminnallinen osallisuus on valtaisuutta tai toimijuutta (acting) ja yhteisöllinen osallisuus on yhteisöihin kuulumista ja jäsenyyttä (belonging). Särkelä-Kukko (2014, 38–39) avaa osallisuuden ulottuvuuksia tarkemmin ja nimeää ne myös suomeksi noudattaen Raivion & Karjalaisen (2013, 16) linjaa: Having on elintaso, acting itsensä toteuttaminen ja belonging on kuuluminen.

Osallisuuden elintason ulottuvuuden perusta on oikeus elämään sekä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Siihen liittyy turvallisuuden tunne ja koskemattomuus. Hyvä terveys ja riittävä toimeentulo tukevat osallistumista ja

sitä kautta vahvistavat osallisuuden kokemusta. Alhaiset tulot puolestaan rajaavat toimintamahdollisuuksia ja äkilliset muutokset terveydentilassa voivat horjuttaa yksilön taloudellista hyvinvointia ja turvallisuutta voimakkaastikin. Yksilön hyvinvointi on linkitetty elintasonulottuvuudessa siis riittäviin taloudellisiin resursseihin ja hyvinvointipalveluihin, joiden tulisi taata kaikille samat toimintamahdollisuudet. (Särkelä-Kukko 2014, 39–40; Raivio & Karjalainen 2013, 16.)

Osallisuuden itsensä toteuttamisen ulottuvuus on yksilön voimavarojen tiedostamista ja käyttöönottoa. Se on vaikuttamista omaan toimintaansa ja elämänsä. Jos ihmisen mahdollisuudet toteuttaa itseään kaventuvat, seurauksena on todennäköisesti sosiaalinen eristäytyminen ja vieraantuminen yhteiskunnasta. Itsensä toteuttamisen ulottuvuus on siis toimintaa, mutta myös toimintamahdollisuuksien tasapuolista jakautumista. Itselle mielekäs tekeminen voi olla yksin tai yhdessä tehtävää toimintaa, etenkin yhteydessä toisten kanssa yksilö saa osallisuuden kokemuksia. (Särkelä-Kukko 2014, 42–43; Raivio & Karjalainen 2013, 16.)

Kuulumisen ulottuvuus on yhteisöllisyyttä ja kuulumista yhteiskuntaan (Raivio & Karjalainen 2013, 16). Etenkin kansalaisjärjestöillä sekä työyhteisöillä on ollut keskeinen merkitys osallisuuden kuulumisen ulottuvuuden toteuttajana suomalaisessa yhteiskunnassa. Järjestöt ja työyhteisöt tarjoavat mahdollisuuden sosiaalisille suhteille ja vuorovaikutukselle sekä yhteenliittymiselle. Yksilö saa vaikuttamisen kokemuksen ja on siten yhteisön ja yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. (Särkelä-Kukko 2014, 43–44.)

Särkelä-Kukko (2011, 38–39) ottaa huomioon myös yhteiskunnan rakenteet, yleisen asenneilmapiirin sekä yksilön omat voimavarat, jotka voivat edistää tai estää osallisuuden kokemusta. Mikäli yhteiskunnan rakenteet eivät mahdollista riittävää toimeentuloa tai asenneilmapiiri on syrjivä, tämä vaikuttaa myös yksilön omiin voimavaroihin. Pitkään jatkunut sairaus tai muu kriisi elämässä voi saada ihmisen osallisuuden sijasta siirtymään pelkkään selviytymiseen päivästä toiseen. Tällöin osallisuuden kokemus jää syntymättä. Vajaus jossa-kin osallisuuden ulottuvuudessa lisää syrjäytymisen riskiä ja täysimääräinen osallisuuden kokemus jää saavuttamatta. (Raivio & Karjalainen 2013, 17.)

Osallisuuden ulottuvuudet linkittyvät siis yhteiskunnan rakenteisiin yksilön kokemuksen kautta (Särkelä-Kukko 2014, 45).

Vastavoimana syrjäytyminen

Osallisuudesta puhuttaessa täytyy ottaa huomioon sen vastavoima, syrjäytyminen. Syrjäytymisen voi määritellä ulkopuolella olemiseksi esimerkiksi sosiaalisista suhteista tai työelämästä. Se on prosessi, jonka seurauksena yksilön, yhteisön tai jopa alueen hyvinvointi heikkenee. Prosessimaisuudella tarkoitetaan sitä, että syrjäytyminen ei ole pysyvä tila, vaan se muuttuu ajan myötä. Syrjäytymiseen yksilötasolla liittyy vaihtelevat elämäntilanteet ja tapahtumat, jotka rajoittavat hänen toimintavaihtoehtojaan ja lisäävät sosiaalista haavoittuvuutta. Seurauksena on tulevaisuuden epävarmuus ja ulkopuolisuuden kokemus. (Hänninen 2007, 5–6; Särkelä-Kukko 2014, 34; Raivio & Karjalainen 2013, 14–15.)

Osallisuuskäsite on luotu syrjäytymisen rinnalle voimavaralähtöiseksi vaihtoehtoksi. Syrjäytymisestä puhuminen koetaan usein leimaavaksi jaotteluksi syrjäytyneiden ja ei-syrjäytyneiden välillä. (Raivio & Karjalainen 2013, 15.) Syrjäytymistä tarkastellaan usein myös yhteiskunnan tasolla, sillä siihen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet. Palvelujärjestelmän toimivuudella yksilön haastavissa elämäntilanteissa on tärkeä merkitys osallisuuden kokemusten lisäämisessä ja hyvinvoinnin turvaamisessa. (Särkelä-Kukko 2014; 36, 46.)

3.2 Kokemus

Kokemuksen määrittely ei ole yksiselitteistä, koska sillä on monia eri merkityksiä erilaisissa yhteyksissä. Kokemus voidaan määritellä siten, että se on kokemuksella saatu taito tai tieto, ja se karttuu ajan myötä. Se on tekemisen ja harjaantumisen kautta saatua osaamista. Henkilö voi olla kokenut tekijä tai hänellä voi olla elämän kokemuksen mukanaan tuomaa viisautta tai taitoa. Huomattavaa siinä on, ettei se ole suoraan opetettavissa. Kokemus täytyy oppia ja kokea itse, mutta kokemuksesta voidaan oppia. (Kotkavirta 2002, 15; Niiniluoto 2002, 9.)

Toinen tapa määritellä kokemus on voimakkaana elämyksenä. Kokemus on aistihavaintojen kautta saatua tietoa, jolle yksilö antaa merkityksen. Tässä tapauksessa elämys on yksilölle jollain tavalla mieleenpainuva ja vaikuttava. Kokemus on siis yksilön ja ympäristön luoma merkityssuhde. Kokemuksen henkilökohtaisuus tekee sen, että sama tilanne voidaan kokea monin eri tavoin. Ihmiset tulkitsevat tapahtumia omista lähtökohdistaan, ja heillä on erilaisia tapoja ymmärtää ympäristöään. (Kotkavirta 2002, 16; Niiniluoto 2002, 9–10; Perttula 2009, 116–117.)

3.3 Yhteisö ja ryhmä

Yhteisö

Yhteisöllä tarkoitetaan yleisesti ryhmää ihmisiä, jotka ovat kokoontuneet yhteen yhteisen lähtökohdan puitteissa. Yhteisöllisyyttä voidaan määrittää alueellisesti, sosiaalisen vuorovaikutuksen mukaan tai symbolisen yhteenkuuluvuuden perusteella. Sosiaalinen vuorovaikutus määrittää yhteisön vaikkapa perheeseen, yhteenkuuluvuus taas yhdistää esimerkiksi vertaistukiryhmää. Ihmisillä on tänä päivänä yhä suurempi mahdollisuus valita, millaisissa yhteisöissä haluaa olla osallisena. Yhteisöihin liittyminen ja niistä irtaantuminen on nykypäivänä tilannekohtaista ja välillä yhteisöön kuulumisen hyvin lyhytkestoisista. (Saarnio 2001, 49; Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen 2008, 10.)

Yhteisökäsite on monitahoinen ja sen merkitys vaihtelee eri yhteyksissä. Yhteisöllä voidaan käsittää niin aatteellisia ryhmiä kuin työpaikan henkilöstöä. Luonnollisia yhteisöjä ovat perhe, suku ja naapurusto. Yhteisö voi käsittää myös laajempia kokonaisuuksia alueellisista yhteisöistä, kansallisiin ja maanosia koskeviin joukkoihin. Yhteisöjä muodostuu myös virtuaalisesti, jolloin ne eivät ole sidottuja paikkaan tai aikaan. Yhteisössä korostuukin ihmisten välinen vuorovaikutus ja tunneperäinen yhteenkuuluvuus enemmän kuin tietty tila. (Saarnio 2001, 49–50; Korkiamäki jne. 2008, 10.)

Ryhmä

Ryhmä muodostuu, kun kolme tai useampi ihminen kokoontuu yhteisen päämäärän tai tehtävän tiimoilta. Ryhmä muodostuu siten, että osallistujat ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että ryhmä ei ole muuttumaton, vaan se muotoutuu, kehittyy ja elää koko toimintansa ajan. (Ominaisuudet n.d; Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 89.)

Erilaiset ryhmät muodostuvat päämääränsä mukaan. Ryhmä voi olla tiedottamisen kohteena, jolloin osallistujien välinen vuorovaikutus on vähäistä, ja toiminta ohjaajälähtöistä. Se voi olla vertaistukeen perustuvaa keskustelua, jossa taas ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus korostuu, ja ohjaajan merkitys vähenee. Yhteinen päämäärä tai työskentely on usein ryhmän aloittamisen lähtökohta, ja sen edetessä toiminnallisiin ryhmiin liittyy usein elementtejä vertaisryhmien keskustelutuesta. (Vänskä jne. 2011, 87–89)

Ryhmän muodostumista voidaan tarkastella joko ryhmän tai yksilön tasolla. Jos näkökulmana on ryhmän toiminta, tutkitaan sen kehitysvaiheita ja ryhmädynamiikkaa. Yksilötason tarkastelussa on tärkeämpää jäsenten roolit, toiminta ja vuorovaikutus. (Vänskä jne. 2011. Yksilö n.d.) Yksilön osallistuminen ryhmään auttaa häntä jäsentämään todellisuuttaan. Ryhmätoiminnassa tärkeitä elementtejä ovat kuuluminen ryhmään, siinä vaikuttaminen ja hyväksytyksi tuleminen. (Jauhiainen & Eskola 1994; 15, 21.)

Yhteisön ja ryhmän erot

Usein arkikielessä yhteisöä ja ryhmää käytetään synonyymina toisistaan. Yhteistä niille on se, että kyse on joukosta ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmällä ja yhteisöllä on kuitenkin eroavaisuuksia, vaikka ne eivät aina ole niin yksiselitteisiä. Ryhmä käsitetään yleensä huomattavasti selvärajaisempana ihmisten joukkona. Jäsenten määrä on yleensä huomattavasti pienempi kuin yhteisön. Yhteisö on usein huomattavasti löyhärajaisempi, ja siihen voi liittyä hyvinkin suuri määrä ihmisiä. (Siitonen 2011.)

Toinen yhteisöä ja ryhmää erottava tekijä on vuorovaikutus. Ryhmälle on tyypillistä, että siinä on paljon vuorovaikutusta kaikkien ryhmän jäsenten välillä. Se on tiivistä, vaikka kaikki eivät olisi yhtä aktiivisia. Yhteisöissä taas on tyypillisempää se, että vuorovaikutus on hajanaisempaa. On normaalia, että kaikki eivät ole yhteydessä kaikkiin, vaan vain valittuihin henkilöihin. Kuitenkin yhteisöä yhdistää jaettu yhteenkuuluvuus, joka onkin sen elinehto. Ryhmä voidaan koota satunnaisista ihmisistä, joiden tavoitteena on vaikkapa ryhmätyön tekeminen, kun taas yhteisössä on kyse tunneperäisestä kuulumisesta yhteiseen joukkoon. (emt.)

3.4 Taide psykososiaalisen työn menetelmänä

On tärkeää erottaa taideterapia ja taide psykososiaalisen työn menetelmänä. Taideterapiaa voi antaa vain koulutuksen saanut terapeutti, jolloin työskentelyssä on tärkeä hoidollinen näkökulma. Taide menetelmänä psykososiaalisessa työskentelyssä voi toimia terapeuttisena, mutta pääpaino on itseilmaisussa taiteen keinoin. Psykososiaalisen työn tarkoituksena on vaikuttaa yksilön hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja ympäristöön. Työskentelyn lähtökohta ei ole terapia tai kuvataideterapia, vaan ajatusten ja tunteiden näkyväksi tekeminen sekä mielekäs työskenteleminen yhdessä. Samalla sekä ohjaaja että ryhmän jäsenet voivat lisätä ymmärrystä toisistaan ja itsestään. (Ahonen-Eerikäinen 1996, 9, 12–13; Keränen 2001, 107.)

Taide menetelmänä voi helpottaa ilmaisua, joka sanallisesti saattaa olla hankalaa. Taidetyöskentelyn avulla voidaan tehdä näkyväksi ja konkreettiseksi asioita ja ilmaista tunteita. Toiminnan tavoite ei ole tuotoksen esteettisissä arvoissa vaan tekijän prosessissa. Tällä tarkoitetaan ajatustyötä ja kykyä jakaa tuloksia. Taiteellista osaamista ei tarvita. Taidetyöskentelyn vaikuttavuus on siinä, että siinä voidaan symbolien kautta ilmaista tunteita tai ajatuksia, jotka muuten tuntuvat hävettäviltä tai noloilta. Taiteessa ulkoistetaan epämieluisat tunteet, ja tämä voi tehdä niiden käsittelystä turvallisempaa. Taiteen tekemi-

nen on myös itsetutkiskelua, sillä kuvaa tehdessä ihminen voi ymmärtää asiayhteyksiä, joita muuten ei välttämättä tulisi huomanneeksi. (Keränen 2001, 106–108.)

3.5 Taiteen ja hyvinvoinnin yhteys

Osallisuuden elintason ulottuvuuden tärkeä tekijä on yksilön hyvinvointi. Taiteen merkitystä hyvinvoinnille on tutkittu laajasti useilla tieteenaloilla, kuten esimerkiksi lääketieteessä, yhteiskuntatieteissä ja kasvatustieteiden alalla. Ongelmana tutkimuksissa on ollut se, että hyvinvoinnin käsite on liitetty tieteenalaan ja kulttuuriin, jolloin merkitys voi muuttua, riippuen lähestymistavasta. Koetun terveyden mittaaminen kiinnittää huomiota toisiin asioihin verrattuna elämänlaadun ja hyvinvoinnin tutkiminen. (Liikanen 2010, 58.)

Hyvinvointiin kuuluu mitattavien tekijöiden lisäksi subjektiivisia yksilön omaan kokemukseen perustuvia tekijöitä. Hyvinvointi ajatellaan yleisesti olevan yksilön resursseja, joiden avulla hän pystyy täyttämään perustarpeensa, jonka jälkeen hänelle pitäisi jäädä mahdollisuuksia lepoon sekä voimavaroja itsensä toteuttamiseen ja läheisten kanssa olemiseen. Hyvinvointi on ihmiselle eriaisoita eri iässä. Lapsen kokemus hyvinvoinnista on hyvin erialinen kuin nuoren tai lapsen vanhemman. (Hyvinvointi 2015 -ohjelma Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita 2007, 11.)

Määrittelyn monialaisuudesta riippumatta, on todettu, että aktiivisesti kulttuuri- ja järjestötoimintaan, harrastuksiin ja muihin kansalaisaktiviteetteihin osallistuvat ihmiset elävät pidempään kuin niihin osallistumattomat. Sosiaalisten taide- ja kulttuurikokemusten ja odotetun elinajan välillä on positiivinen yhteys. Sosiaalinen, kodin ulkopuolinen toiminta lisää siis elinvuosia, mutta merkityksellisemmäksi nousee varsinaisen kulttuurin lisäksi yhteisöllisyys, sosiaalisuus ja yhteenkuuluvuuden tunne. (Liikanen 2010, 59.)

Taidekokeiluihin osallistuminen lisää yksilön koettua hyvinvointia ja onnellisuuden tunnetta. Sosiaaliset suhteet kehittyvät, kun ryhmämuotoisessa taidetyökentelyssä luodaan uusia ystävyssuhteita ja se rohkaisee uusien kokemusten hankintaan myös omatoimisesti. Taideinterventiot vähentävät stressiä, kivuntunnetta ja psyykkisiä oireita. Taidetoimintaan osallistuminen lisää yksilön hyvinvointia sekä hallinnan tunnetta omassa elämässään ja ympäristössään. (Liikanen 2010; 59–60, 65.) Taiteella ja yleensä kulttuurilla on myös syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus (von Brandenburg 2008, 16.)

Kulttuurilajilla on merkitystä hyvinvointiin. Aktiivinen yhdessä tekeminen, osallistuminen, itse taiteen luominen sekä taideprosessissa mukana oleminen vaikuttaa positiivisemmin kuin elokuvissa käynti tai yksin työskentely. (Liikanen 2010, 64–65.) Taiteen tekemisen kautta ihminen voi ilmaista itseään. Kulttuurin harrastaminen edistää terveyttä, ja lisää yhteisöllisyyden tunnetta ja sosiaalista pääomaa. (von Brandenburg 2008; 19, 21.)

Taide ja kulttuuri tukevat yksilön hyvinvointia. Taiteen vaikuttavuuden voi jakaa neljään osa-alueeseen: Taide tuottaa elämyksiä ja nautintoa sellaisenaan, se edistää yhteisöllisyyttä ja verkostojen muodostumista. Taide tekee elinympäristöstä viihtyisämmän ja sillä on tutkittu yhteys hyvään terveyteen ja pidempään eliniän odotteeseen. (Taide tukee hyvinvointia 2013, 8) Taide itsessään ratkaisee yksilön ongelmia, mutta se avulla voi hetkeksi unohtaa kivun tai tuskan. Visuaalinen taide on kulttuurin näkyvin muoto. (von Brandenburg 2008; 16, 18.)

4 Tutkimusasetelma ja tutkimuksen lähtökohdat

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksen tavoitteena on saada lisää tietoa Mielenterveysyhdistys Kello ry:n taideryhmän jäsenten osallisuuden kokemuksista sekä tehdä näkyväksi taideryhmän merkitys mielenterveyskuntoutujien parissa. Tarkoituksena on

saada lisää tietoa siitä, kuinka taidetyöskentely vaikuttaa osallisuuden kokemukseen ja mitkä tekijät edistävät tai estävät osallisuuden kokemusta. Tutkimuksen tulokset hyödyttävät tutkimuksen tekijää ja Kello ry:tä, mutta tuottavat tietoa myös työelämän käyttöön. Tutkimuksen tekijänä opin, kuinka osallisuus toteutuu ohjaamassani taideryhmässä, ja Kello ry saa raportin käyttöönsä ja voi hyödyntää sitä toimintansa kehittämiseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Työelämä saa tietoa taiteen osallisuutta vahvistavista tekijöistä mielenterveyskuntoutujien parissa ja lisää ymmärrystä heidän kokemuksistaan järjestötoiminnassa.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kysymykset: Mikä on taiteen ja taidetyöskentelyn merkitys Monet Taiteilijat -ryhmän jäsenille? Mikä on ryhmätyöskentelyn merkitys jäsenille? Onko ryhmä riittävän turvallinen, jotta jäsenet uskaltavat ottaa haluamiaan puheenaiheita esiin? Miten jäsenet kokevat vaikuttamisen mahdollisuutensa ryhmässä? Onko osallisuus nähtävissä jäsenten kokemuksista? Onko taideryhmätyöskentely vahvistanut tai heikentänyt jäsenten osallisuuden kokemusta? Näiden peruskysymysten pohjalta laadittiin kirjoituspyyntö, jossa teemoiksi nousivat ryhmätoiminta, taidetyöskentely, vaikuttamisen mahdollisuudet, taideryhmän vaikutukset ja omat kommentit.

4.2 Laadullinen tutkimus ja kokemuksen kuvaus

Tutkimus on tehty laadullisena tutkimuksena, ja sen lähestymistapa on kokemuksen kuvaus. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus keskittyy kokonaisuuksien tarkasteluun (Alasuutari 2011, 38). Siinä tutkitaan ja tulkitaan merkityksiä, laatua ja ominaisuuksia. Laadullinen tutkimus ei ole vain yksi tietty tapa tarkastella ja havainnoida, vaan siihen liittyy monia menetelmiä, jotka kaikki liittyvät ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseen. Jokaisen tutkimuksen näkökulma määrittää sitä, millaista tutkimusmenetelmää käytetään. (Laadullinen tutkimus 2015; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Laadullinen tutkimus ei voi kuitenkaan saavuttaa täysin ilmiötä, jota se tutkii, mutta monipuolisella analyysillä voidaan saada mielenkiintoista tietoa. Ilmiön

tulkittamisessa laadullisella tutkimuksella on vahvana elementtinä aineistolähtöisyys, mutta se tarvitsee myös teoreettisen viitekehyksen, jonka avulla aineistoa tulkitaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään teorialähtöistä lähestymistapaa, sillä aineiston kerääminen ja tulkinta perustuvat valmiiseen olemassa olevaan teoreettiseen kuvaukseen osallisuudesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b) Teorialähtöistä lähestymistapaa käytetään myös aineiston koon vuoksi. Kirjoituspyyntöön vastaajia oli neljä, joten aineiston laajuus ei tue aineistolähtöistä tutkimusta. Lisäksi kirjoituspyyntöissä teemat ovat suunniteltu osallisuuden kokemuksen näkökulmasta. Analyysin tavoitteena on luoda selkeyttä vastauksiin ja kuvata osallistujien kokemuksia tästä näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 2001, 19–20, 137.)

Kokemuksen kuvaus pyrkii tavoittamaan yksilön kokemuksia. Tutkimusstrategiasta riippuen, se tehdään esimerkiksi havainnoimalla, haastatteleamalla tai kyselyiden avulla. Tutkimuksessa ongelman asettelu muodostuu kokemuksen kuvaamisesta, joka jäsenellään analyysissä ja siitä saatu tieto tulkitaan mahdollisen teorian valossa. (Kokemuksen kuvaus 2009.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin aineiston hankintaan kirjoituspyyntöä, jolla kartoitettiin Monet Taiteilijat -ryhmän kokemuksia taidetyöskentelystä. Tutkimus on toteutettu kokonaistutkimuksena, eli kaikkien ryhmän jäsenien vastaukset saavat saman painoarvon (Kokonaistutkimus, otanta ja harkinnanvarainen näyte 2015).

4.3 Aineiston kerääminen ja analyysi

Tutkimuksen aineisto kerättiin kirjoituspyyntöllä (Liite 1.) huhti–toukokuussa 2016. Kirjoituspyyntö annettiin kaikille Monet Taiteilijat -ryhmän neljälle aktiiviselle osallistujalle. Kirjoituspyyntöissä vastauksia on pyydetty neljästä teemasta: ryhmätoiminnasta, taidetyöskentelystä, vaikuttamisen mahdollisuuksista ja taideryhmän vaikutuksista. Viidentenä kohtana oli omat kommentit, johon vastaajat saivat kirjoittaa teemojen lisäksi omia ajatuksiaan. Vapaamuotoisen kirjoituspyyntöön tarkoituksena on tuoda kuuluviin osallistujien oma

ääni, ja teemojen tarkoituksena oli helpottaa ryhmäläisten kirjoittamista ja auttaa alkuun.

Kirjoituspyyntö annettiin ryhmän jäsenille 27.4.2016, jolloin kävimme suullisesti läpi vastaamiseen liittyviä asioita. Vastaajille mm. kerrottiin, että vastaukset ovat täysin luottamuksellisia ja niitä käsitellään siten, ettei ketään voi tunnistaa. Lisäksi aineisto on vain tutkijan käytössä. Vastausaikaa oli viikko, ja ryhmäläiset saivat viedä kirjoituspyynnön kotiin, jotta heillä olisi riittävästi aikaa ja rauhaa pohtia vastauksiaan. Vastaukset palautettiin viikon kuluttua 4.5.2016.

Kirjoitukselle pyynnössä oli varattu viisi A4-sivua, joihin vastaajat saivat vastata käsin kirjoittaen. Jokaiselle teemalle oli varattu yhden sivun verran vastaus tilaa. Vastaajat eivät aivan kokonaan hyödyntäneet annettua tilaa, ja vastauksen pituus vaihteli lyhyestä tiivistetystä tekstistä pidempiin, pohtivampiin vastauksiin. Erilaiset käsialat ja kirjoitustyyli täyttivät vastauksille varatusta alasta vaihtelevasti tilaa, joten käsinkirjoitettujen tekstien laajuutta on vaikea arvioida. Puhtaaksi kirjoitettuna Arial-fontilla rivinvälin ollessa 1,5 ja fonttikoon 12 vastauksen laajuus oli kokonaisuudessaan viisi sivua.

Kirjoituspyyntö valikoitui aineiston keräysmenetelmäksi siksi, että valmiit vaihtoehdot tai strukturoitu kysely eivät olisi tuoneet esiin sitä, mitä merkityksiä ryhmän jäsenet itse antavat taidetyöskentelylle. Valmiit vastausvaihtoehdot tai asteikkokysymykset ovat usein kyselyn laatijan näkökulma aiheeseen, mitä haluttiin välttää. Tavoitteena oli kerätä mahdollisimman aitoa aineistoa kokemuksista ja taidetyöskentelyn merkityksestä jäsenille. (Alasuutari 2011, 83.)

Ensimmäiseksi analyysitavaksi valikoitui luokittelu. Vastauksista etsittiin keskeiset samankaltaisuudet ja eroavaisuudet kunkin kirjoituspyyntöteeman kohdalla. Luokittelun avulla aineisto voitiin jaotella taideryhmätoiminnan haasteisiin ja onnistumisiin. Samalla esiteltiin tutkimusaineisto. Luokittelun jälkeen aineisto taulukoitiin (Taulukko 1.) luokitellen osallisuuden ulottuvuuksien – elintason, itsensä toteuttamisen ja kuulumisen – mukaan, joko osallisuutta edistä-

viin tai estäviin tekijöihin. Analyysiyksiköiksi valittiin haastattelun teemat: ryhmätoiminta, taidetyöskentely, vaikuttaminen ja taideryhmän vaikutukset. Omat kommentit jätettiin taulukoinnista pois, sillä niiden sisältö oli yksiselitteinen. Ne kuitenkin esitellään luokittelun yhteydessä. Tätä luokittelua ja taulukointia apuna käyttäen tutkimusaineistoa tulkittiin osallisuuden näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 2001, 166.)

4.4 Aineiston tulkinta

Laadullisen aineiston tulkinnassa on haasteensa. Tekstiin voi suhtautua kahdella tapaa. Niin, että se kuvaa todellisuutta sellaisenaan tai sitten suhteellisempi analyysi, jolloin vastauksia peilataan kulloiseenkin sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Tässä tutkimuksessa on valittu lähestymistavaksi aineiston tulkinta, jossa lähdetään siitä perusolettamuksesta, että vastaajat kuvaavat todenperäisesti kokemuksiaan ja tunteitaan. Vastauksiin ei liitetä kulttuurista, sosiaalista tai henkilön terveydentilaan liittyvää tulkintaa, vaan tarkoituksena on siis tutkia itse tekstiä, ei sen takana olevia piileviä asenteita tai piilomerkityksiä. (Eskola & Suoranta 2001; 140–141, 144–145, 197.)

Ryhmätoiminnan tarkastelu tapahtui niistä lähtökohdista, jotka tulivat aineistosta. Ryhmää ei ole tarkasteltu siis ryhmädynamiikan, ryhmän muodostumisen tai roolien kautta. Vuorovaikutuksen arviointi perustuu myös aineistosta nouseviin asioihin, ei ohjaajan näkemyksiin tai kokemuksiin. Tutkimuksen tulkinta tehtiin luokittelun ja taulukoinnin perusteella. Aineiston tulkinta on siis jollain tapaa yleistystä, sillä yksittäiset kommentit tai vastaukset on upotettu yhteisen teeman alle tunnistettavuuden välttämiseksi. Luokittelussa on kuitenkin käytetty niitä sananparsia, joita vastaajat ovat itse käyttäneet, vaikka virkkeeseen on voitu yhdistää useampia vastauksia.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä, on tärkeää huomioida tutkimusetiikka ja hyvät tutkimuskäytänteet. Hyvä tieteellinen käytäntö koskee kaikkia tieteen aloja, ja se määrittää tutkimuksen tekemisen ja julkaisun kestäviä käytänteitä, joita ovat mm. tutkimuksen läpinäkyvyys, vastuullisuus ja toisten tutkimusten kunnioittaminen asianmukaisella viittaamistavalla. Tämän lisäksi ihmistieteitten tutkimuksessa on omia tutkimuseettisiä periaatteita. Nämä periaatteet ovat tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeus, vahingoittamattomuus sekä yksityisyys. (The responsible conduct of research 2014, Ethical principles 2014.)

Tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeus yksinkertaisimmillaan tarkoittaa sitä, että osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistumispäätöksen tueksi tutkijan on annettava riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöstä ja siitä, mihin ja miten tutkimusaineistoa käytetään. Suostumus voidaan antaa kirjallisena tai suullisena. Osallistuja voi keskeyttää tutkimuksen missä vaiheessa tahansa. (Ethical principles 2014, Kuula 2011, 99–100.) Tässä tutkimuksessa pyyntö tehtiin kirjallisesti (Liite 2.), ja yksityiskohtia täydennettiin suullisesti. Laadullista tutkimusta tehdessä, tutkimussuunnitelma voi tarkentua aineiston myötä, ja tutkimuksen sisältöä voi olla mahdotonta määrittää etukäteen (Kuula 2011, 108).

Vahingoittamattomuus on henkisten, taloudellisten ja sosiaalisten haittojen välttämistä. Henkisten haittojen välttäminen on tutkimukseen osallistujien arvostaminen ja kunnioittava tapa kirjoittaa. Etenkin kun kyseessä on arkaluontoinen aihe, on tärkeää kunnioittaa osallistujien itse määrittämiä rajoja. Tutkimukseen osallistuvat määrittävät näitä rajoja omilla vastauksillaan ja vuorovaikutustilanteissa. Sosiaalisia tai taloudellisia haittoja saattaa tulla, jos tutkija ei noudata yksityisyyttä ja tietosuojaa, vaan esimerkiksi luovuttaa tietoja eteenpäin. Tutkijan täytyy olla varovainen, ettei hänen tapansa käsitellä julkaisusaan yksilöä tai ryhmää, ole leimaava tai epäkunnioittava. Tämä ei tarkoita sitä, että tutkimustuloksia kaunistellaan, vaan myös kriittiset huomiot täytyy tuoda esiin. (Ethical principles 2014.)

Yksityisyys on yksi tärkeimmistä tutkimuseettisistä periaatteista, ja yksityisyyden suoja ja tunnisteellisten tietojen kerääminen on määritelty myös lailla.

Koska tässä tutkimuksessa ei kerätty tunnisteellisia tietoja, niitä ei käsitellä tässä enempää. Sen sijaan tunnistettavuuden välttäminen epäsuorien tunnistetietojen, kuten koulutus, opiskelupaikka tai asuinalue, tuli tutkimuksessa esiin. Koska aineisto oli suhteellisen pieni, oli perusteltua poistaa tutkimusjulkaisuista näitä tietoja sisältävät vastaukset. Kirjoituspyyntöön osallistuvilla oli todella tärkeää, että tunnistamattomuus säilyy, ja tutkimuksen raportoinnissa on haluttu tätä luottamuksellisuutta kunnioittaa. (Ethical principles 2014, Kuula 2011, 64.) Sitaatit on jätetty syystä pois, sillä tutkimukseen osallistujien määrä oli pieni, vain neljä henkilöä. Samoin on jätetty pois henkilökohtaiset asiat, joista vastaajan henkilöllisyys olisi helposti tunnistettavissa. Lisäksi aineistosta karsittiin myös suorat viittaukset toisiin ryhmän tai yhdistyksen muihin jäseniin sekä ohjaajille tarkoitettuja viestejä, joilla ei ole tutkimuksellista merkitystä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

Koska tutkimuksen tekijänä olen itse ollut ohjaamassa taideryhmää, on sen vaikutukset otettava huomioon tutkimusta tehdessä ja aineistoa analysoitaessa. Koska olen ohjannut ryhmää jo puolitoista vuotta, luottamus on rakentunut jo pidemmän ajan saatossa. Tämä on voinut madaltaa kynnystä vastata kirjoituspyyntöön, lisäksi vastauksissa on voitu avoimemmin kertoa kokemuksista. Olen itse sekä jakanut että ottanut vastaan tutkimusaineiston. Lisäksi pitkän yhteisen työskentelyn myötä minulla on tietoa vastaajien henkilökohtaisista asioista. Näiden seikkojen vuoksi minun on mahdollista tunnistaa vastaajien henkilöllisyys, vaikka aineisto kerättiin nimettömänä. Tuttuus auttaa minua tutkijana rajaamaan pois henkilökohtaista tietoa, joista tunnistettavuus voisi kärsiä. Koska vastaajat ovat läheisiä, minulle on ollut ensiarvoisen tärkeää, että toimin aineistoa käsitellessäni eettisten periaatteiden mukaan.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, että se on tehty hyvien tieteen käytäntöjen mukaan, ja eettisiä ohjeita noudattaen. Tutkijan on noudatettava tutkimuksessaan ja sen raportoinnissa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Muiden työn kunnioittaminen on viittauskäytäntöjen osaamista ja käyttämistä. Tulosten tulkinnessa ja julkaisussa on oltava todenmukainen, tärkeää tietoa ei saa jättää pois vain siksi, että tutkimuksessa saataisiin tietynlaisia tuloksia.

(The responsible conduct of research 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

4.6 Mielenterveysyhdistys Kello ry

Mielenterveysyhdistys Kello ry on 1973 vuonna perustettu järjestö, joka tuottaa palveluita Jyväskylän seudun mielenterveyskuntoutujille ja heidän läheisilleen. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää mielenterveyttä, yhdistää ja aktivoita mielenterveyskuntoutujia, sekä vaikuttaa mielenterveyspalveluiden tasoon, laatuun ja saatavuuteen Jyväskylän alueella. Toimintaan kuuluu myös palveluiden kehittäminen alueen verkoston kanssa. Kello ry:n tilat sijaitsevat Jyväskylän Tourulassa, Kiväärитеhtaankadulla. (Toimintakertomus vuodelta 2014.)

Kello ry tarjoaa jäsenilleen paljon erilaista vapaa-ajantoimintaa, ja sen pääpaino on vertaistuen ja liikuntamahdollisuuksien kehittäminen yhdessä erityisliikunnan kanssa sekä jäsenten motivoiminen hyötyliikunnan pariin. Kellolla on erilaisia harrastekerhoja, kuten musiikki- ja taideryhmiä. Tiedollista toimintaa edustavat erilaiset oma-apu- ja vertaisryhmät, tiedolliset tilaisuudet ja keskusteluillat. Yhdistys järjestää myös ateriointipalveluita sekä retkiä ja matkoja jäsenilleen. Mielekkään harrastetoiminnan tarkoituksena on vahvistaa mielenterveyskuntoutujien sosiaalista verkostoa ja siinä toimimista. (emt.)

4.7 Monet Taiteilijat

Monet Taiteilijat on Kello ry:n taideryhmä, joka on kokoontunut maaliskuusta 2015 alkaen. Ryhmä on saanut alkunsa, kun joukko Kellon jäseniä halusi kokoontua yhteen taidetyöskentelyn merkeissä. Koska vapaaehtoista ryhmänohjaajaa ei jäsenistössä ollut, otettiin yhteyttä Jyväskylän ammattikorkeakoulun

opettajaan, joka ehdotti, että ryhmää ohjattaisiin opiskelijatyönä. Tämä oli ryhmälle sopiva ratkaisu ja Monet Taiteilijat aloitti toimintansa maaliskuussa 2015.

Ryhmän jäsenet koostuvat eri-ikäisistä mielenterveyskuntoutujista, ja he kaikki ovat Kello ry:n jäseniä. Vaikka ryhmä on tarkoitettu mielenterveyskuntoutujille, ryhmään osallistuminen ei vaadi diagnooseja tai lähetteitä, vaan toiminta perustuu vapaaehtoiseen osallistumiseen. Jokainen voi valita, kertooko omasta sairaudestaan, ja minkä verran haluaa jakaa. Ryhmässä ei ole korostettu mielenterveydenproblematiikkaa, vaan jokainen jäsen voi tulla ryhmään juuri sellaisena kuin on. Tämä ei tarkoita, että ryhmässä olisi kiellettyä puhua ongelmista, vaan ennemminkin tarkoituksena on ollut voimavaralähtöinen taidetyöskentely, jossa on piirteitä vertaisryhmätoiminnasta.

Ryhmään osallistui säännöllisesti neljä henkilöä satunnaisia poissaoloja lukuun ottamatta. Taideryhmään on käynyt tutustumassa toisinaan muita yhdistyksen jäseniä, ja he ovat olleet mukana toiminnassa enemmän tai vähemmän sitoutuneesti, omien mahdollisuuksiensa mukaan. Ryhmää ohjasi kaksi vapaaehtoisena toiminutta sosionomiopiskelijaa, joista itse olen ollut toinen. Ryhmänohjaajina suunnittelimme taidetyöskentelylle aiheet ja teemat, joita osallistujat toteuttivat vapaasti haluamallaan tekniikalla. Joskus tekotapa oli ennalta määrätty, etenkin, kun opeteltiin uusia menetelmiä, tai aiheen valinta edellytti tietyn materiaalin tai välineen käyttöä.

5 Tutkimustulokset

5.1 Taideryhmän merkitystä kuvaavat teemat kirjoituksissa

5.1.1 Ryhmätoiminta

Ryhmätoimintaa kartoitettiin seuraavilla apukysymyksillä:

- Miten olet kokenut ryhmän?

- Miten kuvailisit ilmapiiriä ryhmässä?
- Mitä ryhmätoiminta on sinulle antanut?
- Onko jotain, mikä ryhmätoiminnassa on häirinnyt sinua?

Kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa ryhmän merkitystä osallistujille.

Yhteenkuuluvuus

Tärkeänä teemana nousi esiin kuuluminen ryhmään. Ryhmä koettiin riittävän pienenä ja sen jäsenet läheisinä. Tärkeää oli myös ryhmän pysyvyys, se että samat ihmiset olivat läsnä, joiden kanssa jakaa ajatuksia ja yhteistä aikaa. Ryhmässä koettiin, että säännöllinen kokoontuminen oli mukavaa ja leppoisa keskellä viikkoa.

Ryhmän ilmapiiri

Toisena teemana nousi ryhmän iloinen ja osittain innostava ilmapiiri, joka sai kiitosta. Ryhmäläiset kokivat ryhmätyöskentelyn positiivisena, antoisana ja mielenkiintoisena. Lisäksi koettiin tärkeänä se, että oli mahdollisuus ilmaista itseään kuvallisesti. Se oli antanut lisää luovuutta ja vaihtelua arkeen. Omien tunteiden voittaminen ja ryhmäläisten huomioonottaminen koettiin palkitsevana.

Ryhmän kokoonpanon haasteet

Haastavana ryhmätyöskentelyssä koettiin se, että aina ei ollut täysin selvää, ketä ryhmään kuuluu. Välillä ryhmään osallistui jäseniä, jotka kävivät tutustumassa toimintaan, mutta eivät käyneet säännöllisesti ryhmässä. Etenkin haastavana koettiin, jos ydinryhmän ulkopuolinen jäsen oli seuraamassa toimintaa, muttei osallistunut taidetyöskentelyyn. Tähän ehdotukseksi annettiin ”sitoutumispakko”, eli ryhmään tulijat sitoutuvat siinä myös käymään. Näissä tapauksissa ryhmää ei koettu niin turvalliseksi.

Rajoittamattoman keskustelun haasteet

Toinen haastava teema, joka nousi aineistosta, oli ryhmässä käsiteltävät puheenaiheet. Ryhmässä koettiin olo hankalaksi, jos samoja tarinoita käsiteltiin yhä uudestaan. Vastaajat kokivat oman olonsa jopa terapeutilliseksi muiden toistuvia kertomuksia kuunnellessa. Toisaalta esiin nousi myös se, että kaikki

eivät kokeneet saaneensa riittävästi huomiota. Mutta vaikka vaikeistakin aiheista keskusteltiin toistuvasti, nämä keskustelun aiheet koettiin haasteiksi, jotka ovat osa elämää. Haasteellisten aiheiden jälkeen yleensä koettiin positivistien asioiden tuleen esiin, ja joissain tapauksissa ohjaajan läsnäolo oli ollut rauhoittava tekijä.

5.1.2 Taidetyöskentely

Taidetyöskentelyn merkitystä ryhmän jäseniltä kysyttiin seuraavilla apukysymyksillä:

- Miten olet kokenut taidetyöskentelyn?
- Mitä ajattelet taidetyöskentelystä?
- Mitä se sinulle merkitsee?

Tarkoituksena oli selvittää taiteen merkitystä osallistujille.

Henkilökohtainen tunnesuhde

Monet Taiteilijat -ryhmässä taide koettiin toisaalta henkilökohtaisesti mutta toisaalta myös yleisellä tasolla. Henkilökohtaisesti taide on intohimoinen harrastus ja se on lähellä sydäntä. Se on tapa ilmaista itseään ja tunteitaan, ja siksi merkitsee paljon. Luovuus koettiin myös voimana: vaikka pelontunteitakin elämässä tulee, taide saa olon tyytyväiseksi. Taiteesta jopa sanottiin, että se merkitsee kaikkea hyvää elämässä, ja toimii näin vastapainona kaikille murheille. Taidetta tehdään omaksi iloksi. Taide on kaikki, mitä on.

Työskentely taideryhmässä

Taidetta pohdittiin hyvin konkreettisesti ryhmätoiminnan kautta. Ryhmän jäsenistä oli jännittävää, mitä ohjaajat olivat keksineet aiheeksi kullekin kerralle. Aiheitten antamista pidettiin hyvänä, ettei aikaa mennyt itsellä sen miettimiseen. Uusien ja erilaisten tekniikoiden opetteleminen koettiin hyvänä, hauskana ja mielenkiintoisena. Joskus keskittyminen oli ollut tosin haastavaa, vaikkei ryhmässä ei ollut varsinaista levottomuutta.

5.1.3 Vaikuttamisen mahdollisuudet

Vaikuttamisen mahdollisuuksista ryhmässä pyydettiin jäseniä kirjoittamaan seuraavien kysymysten avulla:

- Miten olet kokenut vaikuttamisenmahdollisuutesi ryhmässä?
- Oletko voinut halutessasi ottaa esiin haluamasi puheenaiheet?
- Mihin olisit halunnut vaikuttaa enemmän?

Tarkoituksena oli saada selville, kokevatko osallistujat ryhmän riittävän turvallisenä, jotta voisivat jakaa henkilökohtaisia asioitaan. Lisäksi haluttiin tietoa osallistujien vaikuttamisen mahdollisuuksista ryhmässä.

Avoin ilmapiiri ja aitous

Vaikka ryhmässä vaikuttamista eivät kaikki olleet ajatelleet aiemmin, vastauksia kuitenkin saatiin kaikilta kyselyyn osallistujilta. Tärkeänä huomiona nousi esiin se, että ryhmän ilmapiiri koettiin avoimeksi, ja puheeksi pystyi ottamaan minkä tahansa asian. Ryhmässä on tultu myös kuulluksi, kun on otettu kipeä asia esille. Siellä ei tarvitse varoa liikaa, vaan voi olla hyvin erilaisiakin mielipiteitä, ja ne hyväksytään. Toinen tärkeä teema oli ryhmän jäsenten aitous. Tärkeäksi koettiin, että jokainen voi olla oma aito itsensä, eikä rooleja tarvita olakseen ryhmän jäsen.

Haasteena puheenaiheet ja rohkeneminen

Ehkä haastavampina pidettiin sitä, että aina ei rohjennut ottaa esille asioita. Enemmänkin olisi voinut siis ryhmässä jakaa, mutta koettiin, että haluttiin antaa tilaa muille. Jakaminen ei siis aina onnistunut. Toinen haastava teema oli puheenaiheet. Koettiin, että taideryhmää luultiin taideterapiaryhmäksi, vaikka näin ei ole. Mielenterveysongelmista puhuttiin usein liikaa, vaikka se koettiinkin tärkeäksi aiheeksi. Aina ei olisi jaksanut kuunnella toisia. Ratkaisuksi ehdotettiin, että puheenaiheiksi nostettaisiin enemmän taidetta, iloa ja inspiraatiota kuin vaivoista tai sairauksista puhumista.

5.1.4 Taideryhmän vaikutukset

Taideryhmässä toimimisen merkitystä ryhmän jäsenille selvitettiin seuraavien kysymysten avulla:

- Miten taideryhmässä toimiminen on vaikuttanut sinun ajatuksiisi tai tunteisiisi?
- Onko taideryhmä muuttanut jotain arjessasi ja miten se on näkynyt?
- Mikä on ollut mieleenpainuvuin hetki ryhmätoiminnan aikana?

Tarkoituksena oli selvittää kyseisen taideryhmän merkitystä jäsenille ja onko työskentely vaikuttanut arkeen.

Taide yhdistää

Arjessa konkreettisimmin taideryhmän vaikutus näkyi siten, että kalenterissa olivat keskiviikot varattu. Monet Taiteilijat koettiin kohokohdaksi keskellä viikkoa ja tapaamisia aina odotettiin, vaikka välillä tuli esteitä. Tärkeänä teemana nousi taiteen yhdistävä elementti, se että saa olla mukana ja kokea lähimmäisen turvallisena hahmona. Taideryhmätyöskentely koettiin yhdessä jakamisena, ihanina hetkinä ja positiivisen energian lähteenä. Se on tuonut iloa, naurua, vaihtelua ja onnen tunnetta. Myös toisen ryhmäläisen inspiraatio ja uppoutuminen työskentelyyn on ollut mieleenpainuvaa, kuten myös omista onnistumisista nauttiminen. Taidetyöskentely koettiin tunteita tasoittavana, vaikka ajatus ja käsi ei aina tuntunutkaan toimivan täysin yhdessä.

Ryhmän toiminnasta nostettiin myös konkreettisen tekemisen tärkeys. Taideryhmä on mahdollistanut tutustua uusiin tekniikoihin, joihin muuten ei olisi ollut mahdollisuutta. Vaikka motivaatiota ei ole aina ollut, aiheet on koettu rikkaiksi ja kannustaviksi, vaikka niiden toteuttaminen olisi tapahtunut välillä pitkän hampain. Lisäksi Kellon oman työntekijän läsnäolo oli koettu rauhoittavana.

5.1.5 Omat kommentit

- Mitä muuta haluaisit sanoa?
- Onko jotain, mitä olet kokenut tärkeäksi?

Tällä kysymyksellä haluttiin varmistaa se, että jos jotain on jäänyt kysymysten ulkopuolelle, nyt on mahdollista sanoa.

Ryhmän jatkuvuus

Hallitsevaksi teemaksi nousi, että ryhmän toiminta koettiin tärkeäksi, ja sen toiminnan toivottiin jatkuvan tavalla tai toisella. Jäsenet kokivat tarvitsevansa ryhmää, siksi taideryhmälle toivottiin jatkuvuutta myös tulevaisuudessa.

5.2 Osallisuuden ulottuvuudet tutkimuksessa

Tutkimusaineistoa tulkittiin luokittelun jälkeen osallisuuden ulottuvuuksien elintason, itsensä toteuttamisen ja kuulumisen kautta (Särkelä-Kukko 2014, 38–39). Taulukossa (Kuvio 1.) tarkastellaan osallisuuden elintasoulottuvuutta vain hyvinvoinnin näkökulmasta, sillä ryhmäläisten taloudellisella tilanteella ei ole ollut tutkimuksellista merkitystä, sillä tutkimuksessa haluttiin tietää taideryhmän vaikutuksista. Ryhmä toimi vapaaehtoisohjaajien organisoimana ja tarvikkeustannuksista vastasi Kello ry, joten kuluja ei tullut osallistujille tai ohjaajille. Kellon jäsenyys oli ainoa vaatimus ryhmään osallistumiselle.

Vaikka Kello ry on mielenterveyskuntoutujien yhdistys, jolloin kaikilla sen jäsenillä on taustalla mielenproblematiikkaa, elintason ulottuvuus sairaus-terveysjaottelu on jätetty syystä pois. Tutkimuksen tekijällä ei ole kompetenssia arvioida osallistujien mielen sairautta tai terveyttä, ja ryhmän toiminta perustuu tasa-arvoiseen ihmiskohtaamiseen, jossa diagnooseilla ei ole merkitystä. Lisäksi sairauden määrittely lähtisi tutkijan omista arvioista, ei todellisesta tilanteesta. Koska Kello ry:n taideryhmä ei ole taideterapiaa, eikä ryhmätoiminnassa siis ole hoidollista näkökulmaa, osallistujien diagnooseja ei edes ole tiedossa, elleivät he itse ole halunneet sitä jakaa ryhmän kesken. Ryhmässä käydyt luottamukselliset keskustelut eivät ole missään tapauksessa olleet aineistomateriaalina. Näistä syistä sairauden kokemisen kysymiselle ei kirjoituspyynnössä ollut perusteita.

	Elintaso=hyvinvointi ja toimeentulo		Itsensä toteuttaminen=toimijuus ja valtaisuus		Kuuluminen=yhteenkuuluminen ja jäsenyys	
	Edistävä	Estävä	Edistävä	Estävä	Edistävä	Estävä
Ryhmätoiminta	Läheisiksi koetut suhteet ryhmänjäsenten kesken Positiivisuus, omien tunteiden voittaminen ja muiden huomioon ottaminen.	Hankala tunne ja olo, jos puheenaiheet olivat liian raskaita ja toistuvat samoina uudestaan	Itseilmaisu kuvataiteen keinoin		Ryhmään kuuluminen, ryhmän pysyvyys ja säännöllisyys Mielekäs toiminta Ryhmän innostava ilmapiiri	Ryhmän kokoonpanon haasteet, vierailijat tekivät olon turvattomaksi Vapaan keskustelun haasteet, liiallinen ongelmiin keskittyminen
Taidetyöskentely	Taide hyvinvoinnin ja ilon tuojana Taide negatiivisten tunteiden syrjäyttäjänä ja vastapainona		Taide henkilökohtaisien tunteiden ilmentäjänä Konkreettinen taidetyöskentely positiivisuuden lähteenä			
Vaikuttamisen mahdollisuudet	Avoin ilmapiiri ja jäsenten aitous, voidolla oma itsensä	Keskittyminen sairautteen tai ongelmiin positiivisuuden sijasta	Itsemääräämisoikeus siitä, mitä haluaa jakaa ryhmässä ja mitä ei	Haasteena rohkeus tuoda esiin haluamiaan asioita Halu antaa toisille tilaa omalla kustannuksella	Avoin jakaminen ryhmässä luo yhteenkuuluvuutta	
Taideryhmän merkitys	Turvallinen lähimmäinen Iloa ja positiivista energiaa Tunteita tasoittava Työntekijän rauhoittava läsnäolo		Uusien tekniikoiden oppiminen, uuden omaksuminen		Taide yhdistää Yhteinen kokemusten jakaminen	Ajoittaiset motivaatioongelmat

Taulukko 1 Osallisuuden ulottuvuudet Monet Taiteilijat -ryhmässä

5.2.1 Elintaso

Osallisuuden ulottuvuus having eli elintaso on ihmisen hyvinvointi, riittävä toimeentulo ja taloudellinen osallisuus (Raivio & Karjalainen 2013, 16). Hyvinvointia edistäviä elementtejä ryhmätoiminnassa oli sen tuoma positiivisuus. Läheiseksi koetut ryhmänjäsenet ja heidän huomioon ottaminen koettiin palkitsevaksi. Koettiin lisäksi, että ryhmätoiminnan kautta voi voittaa itselleen haasteellisia tunteita. Ryhmätoiminnassa hyvinvointia estävänä elementtinä pidettiin jatkuvasti toistuvia, raskaita puheenaiheita.

Taidetyöskentely ja taide nähdään yleisesti hyvinvointia ja positiivisuutta lisäävänä tekijänä. Se auttaa syrjäyttämään negatiivisia tunteita ja toimii vastapainona elämän murheille, eikä siinä nähty negatiivisia tai hyvinvointia vähentäviä tekijöitä. Vaikuttamisen mahdollisuuksista hyvinvoinnin lisääjinä pidettiin tärkeänä sitä, ettei ryhmässä tarvittu rooleja. Ryhmän ilmapiiri koettiin avoimeksi, joka mahdollisti sen, että voi olla aito, oma itsensä. Hyvinvointia estävänä tekijänä nähtiin keskittyminen sairauksiin ja elämän haasteisiin positiivisuuden sijaan. Taideryhmän merkityksestä hyvinvointia edistävänä tekijänä nousi ryhmäläisten turvallisuus. Turvallisuuden tunnetta lisäsi myös Kellon työntekijän läsnäolo. Ryhmä koettiin tunteita tasoittavana ja se toi iloa sekä positiivista energiaa jäsenilleen.

5.2.2 Itsensä toteuttaminen

Acting eli itsensä toteuttamisen ulottuvuus tarkoittaa valtaistumista tai toimijuutta. Se on toimintaan perustuvaa osallisuutta. (Raivo & Karjalainen 2013, 16.) Monet Taiteilijat ryhmässä yksilön toimijuus on itseilmaisua kuvataiteen keinoin. Taiteen kautta ilmaistaan henkilökohtaisia tunteita, ja tekeminen tuo elämään positiivisuutta. Yksilön toimijuutta on myös päätös siitä, miten vaikuttaa ryhmässä: Millaisia puheenaiheita jäsenet ottavat esiin, ja mitä jättävät sanomatta. Estävänä tekijänä on varovaisuus ottaa puheeksi haluamiaan teemoja tai se, että antaa liikaa muille tilaa. Toiminnallista osallisuutta edistää uusien tekniikoiden opetteleminen.

5.2.3 Kuuluminen

Osallisuuden belonging eli kuulumisen ulottuvuus on yhteisöllistä osallisuutta, joka on yhteisöihin kuulumista, liittymistä sekä jäsenyyttä (Raivio & Karjalainen 2013, 16). Ryhmään kuulumisen ja mielekäs toiminta ovatkin peruselementit taideryhmässä. Yhteenkuuluvuutta tuki ryhmän säännöllisyys ja pysyvyys kokoonpanossa sekä innostava ilmapiiri. Yhteenkuuluvuuden esteeksi ryhmässä nousi epävarmuus siitä, ketä ryhmään kuului. Toimintaan tutustuvien ulkopuolisten läsnäolo koettiin häiritseväksi sekä oma olo näissä tapauksissa hieman turvattomaksi. Lisäksi yhteenkuuluvuutta häiritsi liiallinen ongelmakeskeinen keskustelu. Aineistossa näkyi, että erityisesti taiteen tekeminen koettiin yksilöitä yhdistäväksi tekijäksi. Ryhmän avoin ilmapiiri mahdollistaa kokemusten ja ajatusten jakamisen, mikä lisää yhteenkuuluvuutta.

6 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata Mielenterveysyhdistys Kello ry:n Monet Taiteilijat -ryhmän jäsenten kokemuksia taidetyöskentelystä. Näitä kokemuksia analysoitiin osallisuuden ulottuvuuksien avulla. Vastaukset jaoteltiin joko osallisuutta edistäviin tai estäviin tekijöihin. Tavoitteena oli saada tietoa mielenterveyskuntoutujien kokemuksista ja lisätä ymmärrystä taidetyöskentelyn vaikutuksesta. Aineiston keräys tehtiin kirjoituspyynnöllä, johon osallistuivat kaikki ryhmän aktiiviset jäsenet. Aineistoa analysoitiin sekä luokittelemalla että taulukoimalla.

Tutkimuksen pohdintaa

Tässä tutkimuksessa kokemus ymmärretään yksilön henkilökohtaisena elämyksenä, joka syntyy hänen havainnoidessaan maailmaa. Kokemusten tulkinnassa ovat omat haasteensa, sillä tapahtuman tulkinta tapahtuu aina yksilön omista lähtökohdista. Tässäkin tutkimuksessa on kaksi kriittistä kohtaa,

joissa kokemuksen kuvaus voi muuttua. Ensimmäinen kohta on, kun tutkimukseen osallistuja on kirjoittanut kokemuksensa sanoiksi. Voidaan pohtia, onko aito kokemus siirtynyt sanoiksi juuri siten, kun se on koettu. Vai onko kirjoitettu teksti vain se, mitä on haluttu sanoa kokemuksesta? Koska aineistona on ainoastaan kirjoituspyynnön vastaukset, eikä verrokkimateriaalia esim. haastatteluista, on tehtävä oletus, että kirjoitus kuvaa todellisuutta mahdollisimman tarkasti, eikä muihin oletuksiin ole syytä.

Toinen kriittinen kohta kokemuksen tulkinnassa on se, kun tutkija analysoi ja tulkitsee vastauksia. Koska jokainen ihminen tulkitsee elämäänsä ja kokemuksiaan omista lähtökohdistaan, voidaan pohtia sitä, onko tutkija ymmärtänyt sanoman oikein. Tämän tulkintavirheen estämiseksi luokittelu on tehty täydestä aineistosta, joka on esitetty mahdollisimman autenttisessa muodossa, vastaajien omia sananparsia käyttäen, tunnistettavuustekijät pois lukien.

Luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Vaikka aineiston määrä on varsin pieni, vastaajia oli vain neljä, se kuitenkin edustaa Monet Taiteilijat -ryhmää kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi aineistoa voi pitää pätevänä ja sen perusteella tehtyjä johtopäätöksiä luotettavina. Vaikka neljä kirjoituspyynnön vastausta edustavat koko ryhmää, aineisto on kuitenkin pieni, jotta voitaisiin vetää yleisiä johtopäätöksiä. Mikäli haluttaisiin tutkia taidetoiminnan merkitystä osallisuuden kokemiseen yhteiskunnallisella tasolla, tarvittaisiin huomattavasti laajempi aineisto useammalta paikkakunnalta.

Tutkimus on tehty tutkimuseettisesti hyväksyttävästi ja sen totuttamisessa on toteutettu hyviä tutkimuskäytänteitä. Tutkimuksessa on käytetty asianmukaisia viittauskäytäntöjä, sekä pyritty mahdollisimman kattavasti kuvailemaan tutkimusprosessia, aineiston hankintaa sekä perustelemaan valintoja, jota raportoinnissa on tehty. Tämä lisää työn läpinäkyvyyttä ja on vastuullinen tapa käsitellä sensitiivistä aihetta. Tutkimusta tehdessä on erityisesti kiinnitetty huomiota kirjoituspyynnön vastaajien yksityisyyden kunnioittamiseen. Koska ryh-

mään osallistui vain neljä aktiivista jäsentä, tunnistettavuuden välttämiseksi si-
taatit on jätetty pois ja luokittelu on tehty yhdistellen useampia kirjoituspyynn-
nön vastauksia.

Tutkimuseettinen vapaaehtoisuus on ollut tärkeä tekijä. Ennen aineiston ke-
räämistä taideryhmän jäseniltä kartoitettiin, olisivatko he kiinnostuneet osallis-
tumaan kyselyyn, joka toimisi aineistona opinnäytetyöhön. Ennen kirjoitus-
pyynnön laatimista tehtiin kirjallinen aineistonkeräyspyyntö (Liite 2.). Jokai-
sessa vaiheessa kunnioitettiin vastaajien itsemääräämisoikeutta, ja heillä olisi
ollut mahdollisuus kieltäytyä niin halutessaan. Tietoa tutkimuksesta on jaettu
pääasiassa suullisesti tutkimuspyynnön lisäksi, ja osallistujilla on aina ollut
mahdollisuus kysyä lisätietoa niin halutessaan. Vahingoittamattomuuden peri-
aatetta on toteutettu kunnioittavalla kirjoitustavalla ja välttämällä tunnistetta-
vuutta.

Tutkijan asema

Olen ohjannut taideryhmää itse puolitoista vuotta. Tutkimusaiheen suunnittelu
alkoikin tämän toiminnan perusteella. Tuttuus on varmasti madaltanut ryhmä-
läisten kynnystä osallistua tutkimukseen. Tämän vuoksi on ollut erityisen tär-
keää, että pidin huolta nimettömyydestä sekä kirjoitin osallistujista arvostaen
ja kunnioittaen. Ohjaajan roolini sai aikaan sen, että aineistossa oli jonkin ver-
ran henkilökohtaisia viestejä. Näiden erottaminen tutkimuksen aineistosta oli
kuitenkin helppoa, ja niiden jättäminen pois oli perusteltua. Ohjaajan roolini ei
siis ole häirinnyt tutkimuksen tekemistä, päinvastoin olen ehkä noudattanut
suurempaa huolellisuutta aineistoa käsitellessäni.

7 Johtopäätöksiä

Taide ja ryhmä

Monet Taiteilijat on ensisijaisesti ryhmä, joka on syntynyt yhteisen vapaa-ajan
harrastuksen tiimoilta. Mikä sitten tekee taideryhmästä ryhmän, eikä yhteisön?
Taidetyöskentely ja Kello ry:n jäsenyys ovat olleet ryhmää yhdistäviä tekijöitä

alusta alkaen, päämääränä on ollut tehdä taidetta yhdessä jokainen omalla tavallaan. Vaikka toimintaan on satunnaisesti tullut tutustumaan vierailijoita, sen neljän henkilön ydinjoukko on ollut yhdessä alusta asti, mikä tekee siitä selvärajaisen ja tiiviin. Aineistosta on löydettävissä kaikki ryhmän tärkeät elementit: ryhmään kuuluminen, siinä vaikuttaminen ja hyväksytyksi tuleminen. Lisäksi vuorovaikutus on ryhmän sisäistä, luottamuksellista ja osoitettu kaikille.

Taideterapia on koulutuksen käyneen taideterapeutin kanssa tehtävää hoidollista työskentelyä. Monet Taitelijat -ryhmän toiminta on helppo määrittää psykososiaalisesti taidetyöskentelyksi, sillä ohjaajina ryhmässä on toiminut kaksi sosionomiopiskelijaa, joilla on toki ollut kiinnostus taidetyöskentelyyn. Hoidollista näkökulmaa työskentelyssä ei ole ollut, vaan toimintaa ohjaa voimavara-lähtöinen itsensä ilmaisu taiteen keinoin. Ryhmässä ei ole tärkeää tekninen taitaminen, vaan taiteen tekemisen prosessi, jolla tehdään näkyväksi yksilön voimavaroja hänessä itsessään sekä hänen ympäristössään. Ryhmässä tekeminen vahvistaa yksilön sosiaalisia suhteita ja taidetyöskentelyn kautta on mahdollisuus oppia itsestään ja tunteistaan.

Taideryhmän vaikutukset osallistujien hyvinvointiin

Taide- ja kulttuuritoiminnan yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen on tutkittu laajasti niin Suomessa kuin ulkomaillakin (Liikanen 2010, 58). Aineistosta nousi useita esimerkkejä siitä, kuinka taideryhmätyöskentelyssä on useita hyvinvointia tukevia elementtejä, positiivisia, osallisuutta edistäviä, tekijöitä on selkeästi enemmän kuin estäviä (Taulukko 1.). Osallistujat kokivat toiset ryhmän jäsenet läheisiksi, joka lisää yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta. Sosiaalista pääomaan lisäsi se, että ryhmässä opeteltiin ottamaan huomioon toisten sekä voitettiin omia negatiivisia tunteita. Koettiin, että taide itsessään lisää hyvinvointia ja iloa elämässä. Taidetoiminnan merkityksen vaikutuksia yksilön hyvinvoinnille on myös onnellisuuden tunne ja tämä oli nähtävissä myös aineistossa. Ryhmätoiminnan merkitystä kysyttäessä vastaajat kertoivat taidetyöskentelyn tuovan elämään iloa ja positiivista energiaa. Hyvinvointia tukee ryhmätoiminnan tunteita tasoittava vaikutus, jota tuki työntekijän rauhoittava läsnäolo.

Monet Taiteilijat tuottivat itse taidetta päivän teemasta, joten taiteen positiivisista vaikutuksista hyvinvoinnille päästiin nauttimaan niin omakohtaisen luomiprosessin kautta kuin toisten töitä ihailien. Taiteen vaikuttavuus voidaan todeta tässä tutkimuksessa ainakin kahdessa osa-alueessa. Taide tuottaa elämyksiä ja nautintoa, sekä edistää verkostojen syntymistä ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmätoimintaan osallistuvien mielipiteitä ympäristön viihtyvyyteen tai koettuun terveydentilaan ei tässä tutkimuksessa pyritty selvittämään, joten näiden osa-alueiden vaikuttavuudesta ei tässä aineistossa ole viitteitä. (Taide tukee hyvinvointia 2013, 8.) Johtopäätöksenä kuitenkin todeta, että Monet Taiteilijat -ryhmän toiminta on lisännyt yksilön hyvinvointia, joka on yksi osallisuuden ulottuvuuksista. Näin voidaan myös päätellä, että osallisuuden kokemus on vahvistunut yhden sen osa-alueen tukemisen myötä.

Osallisuus

Kellon taideryhmän perustaminen on saanut alkunsa Kellon jäsenten aloitteesta. Osallisuus näyttäytyi jo ennen säännöllisen toiminnan aloittamista, kun jäsenet ryhtyivät suunnittelemaan taidetyöskentelyä ja ryhtyivät järjestämään haluamaansa toimintaa. Ryhmän organisointi on siis ollut tärkeä osallisuuden osoitus, sillä se on saanut ryhmän vaikuttamaan järjestön tapahtumatarjontaan ja olemaan aktiivinen toimija omassa ympäristössään.

Yksilön osallisuus on monen tekijän summa. Sitä kuvataan usein luettelona asioista, joiden täytyy toteutua, jotta täysimääräinen osallisuus voi toteutua. Osallisuus on yksilön yhteenkuulamista, vaikuttamista, sitoutumista, vastuunottamista, aktiivista toimintaa, valinnan vapautta, sisäistä motivaatiota, luottamusta, hyvinvointia sekä taloudellista turvallisuutta. (Esim. Pajula 2014, 9; Osallisuus 2016; Rouvinen-Wilenius jne. 2011, 50–51.) Käytän tässä pohdinnassa näistä osallisuuden yksilön osallisuuden kokemukseen vaikuttavista tekijöistä nimitystä osallisuuden mahdollistajat erotuksena osallisuuden osatekijöihin eli ulottuvuuksiin.

Tarkoituksena osallisuuden mahdollistajat -termillä on luoda yhtenäinen nimitystä yksilön osallisuuden kokemuksen elementeistä. Osallisuuden ulottuvuudet ovat osatekijöitä, jotka linkittyvät enemmän yhteiskunnan rakenteisiin ja niiden

tarjoamiin osallisuutta edistäviin ja estäviin tekijöihin yksilön oman kokemuksen kautta. Elintason ulottuvuus merkitsee toimintaedellytyksiä niin taloudellisia kuin fyysisiäkin, itsensä toteuttamisen ulottuvuus on omaehtoista toimintaa työn tai harrastusten merkeissä ja kuulumisen ulottuvuus on yhteenliittymistä yhteisöihin. Osallisuuden mahdollistajat taas liittyvät enemmän yksilön henkilökohtaisiin kokemuksiin ja päätöksiin.

Osallisuuden mahdollistajilla on tarkoitus kuvata niitä yksittäisiä yksilön kokemuksia, joiden johdosta hän kokee osallisuutta omassa elämässään tai ympäristössään. Toisin sanoen mm. yhteenkuuluminen, vaikuttaminen, sitoutuminen, valinnanvapaus, sisäinen motivaatio, hyvinvointi sekä taloudellinen turvallisuus mahdollistavat yksilön osallisuuden kokemuksen syntymisen. Osallisuuden mahdollistajilla tarkoitan osallisuuden positiivista, voimavaralähtöistä näkökantaa erotuksena syrjäytymisenvastavoiman syrjäyttäviin ja poissulkeviin tekijöihin.

Osallisuuteen kuuluu, että jokaisella on valinnanvapaus, kuinka hyödyntää tarjolla olevia mahdollisuuksia, kuten mahdollisuutta osallistua taidetyöskentelyyn. Kuten aineistoa analysoitaessa tuli ilmi, taidetyöskentelyssä on monia elementtejä, jotka sekä tukivat että estivät osallisuuden kokemusta ryhmätöiminnassa. Aineistossa oli maininta siitä, että aina motivaatio ei ollut kovin korkealla, silti ryhmän jäsenet tulivat ryhmään ja osallistuivat taidetyöskentelyyn. Tämä osoittaa voimakasta sitoutumista ryhmään. Tutkimuksessa korostuikin osallisuus yksilön näkökulmasta kokemuksen mutta myös käytännön kautta.

Kun motivaatio oli vähäinen, ja ryhmäläinen silti saapui paikalle ja osallistui työskentelyyn, hän osoitti sitoutumisen olevan suurempi tekijä kuin valinnanvapauden olla tulematta. Tästä voi siis päätellä, että kaikkien osallisuuden mahdollistajien merkitys yksilölle ei ole yhtä suuri. Joku mahdollistaja on yksilön henkilökohtaisessa arvojärjestyksessä tärkeämpi kuin toinen. Tässä esimerkissä ryhmään sitoutuminen oli vahvempi tekijä kuin valinnanvapaus. Osallisuuden mahdollistajien arvo yksilölle on siis jollain tavalla määriteltävissä: Sitoutuminen on vahvempi kuin valinnanvapaus. Tämä lienee kuitenkin

henkilökohtainen kysymys, kuinka kukin näitä osallisuuden mahdollistajia arvottaa, sillä osallisuuden kokeminen on aina yksilöllinen. Mielenkiintoinen jatkok tutkimus olisikin, kuinka yksilö arvottaa näitä osallisuuden mahdollistajia, eli mitkä ovat hänelle tärkeimmät syyt osallistua ja vaikuttaa omassa ympäristössään kuin mahdollisuus olla osallistumatta.

Jos osallisuutta kuvataan jatkuvana prosessina, joka vaihtelee elämän aikana, kaikkien osallisuuden mahdollistajien suhde ei voi olla aina vakio. Voisiko osallisuuden kokemus olla teoreettisesti pätevä, jos kaikki tekijät eivät toteudu? Esimerkki osallisuuden mahdollistajien erilaisesta arvostuksesta (sitoutuminen on voimakkaampi kuin sisäinen motivaatio), voisi antaa viitteitä siitä, että kaikkia mahdollistajia ei välttämättä tarvita osallisuuden kokemukseen, tai niiden merkitys olla lähes olematon.

Osallisuuden mahdollistajien ilmentyminen vain osittain, mutta silti kokonaisvaltaisena osallisuuden kokemuksena, on hyvinkin mahdollista. Jos terveyden ja taloudellisen hyvinvoinnin mahdollistajat ovat niukalti edustettuna, yhteensuuluvuuden, aktiivisen toiminnan ja luottamuksen tunne, vaikkapa järjestötoiminnassa, voi olla voimakkaampi. Näin yksilö voi kokea olevansa osallinen sekä elämässään että yhteiskunnassa, vaikka taloudellinen toimeentulo voisi olla niukkaa. Olisikin mielenkiintoista tutkia, kuinka monta osallisuuden mahdollistajaa voi olla olematta tai olla vain niukasti edustettuna, jotta ihminen kuitenkin kokee voimaantumista ja elämänhallintaa, ja sitä kautta osallisuutta.

Osallisuus yhteiskunnallisena ilmiönä

Tällä hetkellä osallisuuden määrittely on vielä väljää, ja sitä käytetään merkitsemään toimenpiteitä kuin lopputulosta. Sillä on pyritty korvaamaan syrjäytymiskäsitettä, joka koetaan usein leimaavana ja syrjivänä. Osallisuus on henkilökohtainen kokemus, mutta vaatii myös ulkoisia tekijöitä, kuten muut ihmiset ja yhteiskunnan rakenteet. Se on tunne, mutta myös toimintaa. Karkeasti yleistettynä, osallisuus voi olla lähes kaikkea, mitä ihminen tekee ja kokee yhteydessä muihin ihmisiin tai ympäröivään yhteiskuntaan. Osallisuuden tutkiminen ja määrittely olisi tärkeää, jotta käsite ja sen merkitys vakiintuisi. Ongelmana on, että osallisuus jää yleiskäsitteeksi, jota käytetään, kun keinot eivät

riitä yksilön hyvinvoinnin tukemisen konkreettiseen ilmaisemiseen. Tähän voisi olla ratkaisuna rinnakkaiskäsitteiden luominen. Tunnepohjaista kokemusta voisi kuvata osallisella yksilöllä, joka on osa yhteiskuntaa, yhteisöä ja omaa elämäänsä. Näin osallinen yksilö olisi päämäärä, jota tavoitellaan ja osallisuus olisi keinoja, kuinka tähän päädytään.

Olipa osallisuuden määrittämisen vaihtoehdot mitkä tahansa, tärkeää on, että yksilön voimaantumista ja hyvinvointia tuetaan. Osallisuutta tarvitaan, jotta syrjäytymistä ja huono-osaisuutta voidaan ehkäistä. Osallisuutta voidaan pohdita myös ihmisoikeuksien näkökulmasta, jolloin osallisuuden toteutuminen yksilön elämässä on hänen perusoikeutensa. Vaikka vastuu peruspalveluista onkin kunnallispolitiikassa, osallisuuden kokonaisvaltainen toteutuminen ei ole yhteydessä vain yhteen tahoon. Tässä merkittävä rooli on järjestötoiminnalla, jonka kautta jokainen yksilö voi olla vaikuttamassa omaan ympäristöönsä sekä yhteiskuntaan. Kuntia tulisi rohkaista käyttämään järjestöjen tietoa ja osaamista hyödykseen palveluiden suunnittelussa sekä ostopalveluiden tuottajana.

Jotta osallisuuden käsitteen määrittäminen vakiinnuttaminen onnistuu, on tärkeää, että sen tieteellistä tutkimusta mahdollistetaan ja tuetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Vain näin voidaan tuottaa tutkittua tietoa, jolla voimme mahdollistaa uusien toimintamallien käyttöönoton. Sitä kautta voidaan saavuttaa niin Sosiaali- ja terveysministeriön kuin Eurooppa 2020 tavoitteet. Kuten molemmissa tavoitteissa kuvattiin, osallisuutta pyritään rakentamaan mm. työllisyyttä lisäämällä. Onkin tärkeää huomata, että osallisuuden kokemusta tarvitaan myös ennen työllisyyttä. Vaikka yksilöllä ei olisi realistisia mahdollisuuksia työllistyä tai palata työtoimintaan, on tärkeää tukea hänen hyvinvointiaan myös työllisyyden esivaiheessa. Tähän keinoja antaa sosiaalinen kuntoutus. Siten voidaan toteuttaa näitä tärkeitä ja sitä kautta vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja rakentaa tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

Lähteet:

Ahonen-Eerikäinen, H. 1996. Johdanto: Psykososiaalinen työ terapeuttinen taide. Teoksessa: Ahonen-Eerikäinen, H. (toim.) 1996. Taide psykososiaalisen työn välineenä. 2. painos. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja. 9–14.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 18.6.2016. <http://stm.fi/hankkeet/terveys-ja-hyvinvointi>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Ethical principals. 2014. Finnish Advisory Board on Research Integrity. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 18.7.2016. <http://www.tenk.fi/en/ethical-review-human-sciences/ethical-principles>

Europe 2020 targets. 2015. European Commission. Viitattu 20.7.2016. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm

Helne, T. Hirvilampi, T. & Laatu, M. 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Kelan tutkimusosasto. Viitattu 18.6.2016. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf

Hyvinvointi 2015 -ohjelma Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. Viitattu 1.9.2016. http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/113898/Julka_2007_3_hyvinvointi2015_verkko.pdf?sequence=1

Hänninen, S. 2007. Johdanto. Teoksessa: Hänninen, S. Karjalainen, J. & Lehtelä, K.-M. 2007. Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Sosiaali- ja terveysalan tutkimis- ja kehittämiskeskus. 5–19.

Ilvonen, A. 2011. Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas. OP-opintokeskus. Viitattu 15.7.2016. http://www.vanhempainliitto.fi/filebank/2692-Miten_vaikutan.pdf

Inclusive growth – a high-employment economy delivering economic, social and territorial cohesion. 2012. European Commission. Viitattu 20.7.2016. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/inclusive-growth/index_en.htm

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.

Keränen, E. 2001. Luovuus ja toiminnallisuus sosiaalialan työssä. Teoksessa: Keränen, E. Nissinen, P. Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 105–133.

Kokemuksen kuvaaminen. 2009. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.5.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongel-manasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>

Kokonaistutkimus, otanta ja harkinnanvarainen näyte. 2015. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 16.7.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/kokonaistutkimus-otanta-ja-harkinnanvarainen-naeyte>

Korkiamäki, R. Nylund, M. Raitakari, S. & Roivainen, I. 2008. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa: Korkiamäki, R. Nylund, M. Raitakari, S. & Roivainen, I. 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus. 9–20.

Kotkavirta, J. 2002. Kokemuksen ehdot ja hahmot: Kritik der reinen Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa: Haaparanta, L. & Oesch, E. (toim.) 2002. Kokemus. Tampere University Press: Acta Philosophica Tamperensia vol. 1. 15–36.

Kulttuuri lisää hyvinvointia. N.d. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 19.5.2016. <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/kulttuuri-lis%C3%A4%C3%A4-hyvinvointia>

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Toinen, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino. Ellibs. E-kirja. Viitattu 15.7.2016. <http://www.ellibs.com/fi/book/9789517685139/tutkimusetiikka-aineistojen-hankinta-kaytto-ja-sailytys>

Laadullinen tutkimus. 2015. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.4.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimus-strategiat/laadullinen-tutkimus>

Liikanen, H.-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Viitattu 14.7.2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf>

Niiniluoto, I. 2002. Kokemus kollokvion avaussanat. Teoksessa: Haaparanta, L. & Oesch, E. (toim.) 2002. Kokemus. Tampere University Press: Acta Philosophica Tamperensia vol. 1. 9–14.

Ominaisuudet. N.d. Jyväskylän yliopisto. Viestinnän laitos. Viitattu 18.6.2016. <https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/ryhma/ominaisuudet.html>

Osallisuus. 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 14.7.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Pajula, E. 2014. Mitä on osallisuus? Teoksessa: Jämsén, A. & Pyykkonen, A. (toim.) 2014. oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 9–21. Viitattu 4.4.2016. <http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: Perttula, J. & Latomaa, T. 2009. Kokemuksen tutkimus merkitys– tutkinta – ymmärtäminen. 3. painos. Tampere: Juvenes Print. 115–162.

Pyykönen, A. 2014. Oivalluksesta osallisuuteen – Sallin matkassa. Teoksessa: Jämsén, A. & Pyykkonen, A. (toim.) 2014. oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 22–32. Viitattu 20.7..2016. <http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf-->

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa: Era, T. (toim.) 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. 12–34.

Rouvinen-Wilenius, P. Aalto-Kallio, M. Koskinen-Ollonqvist, P. & Nikula, T. 2011. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa: Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. (toim.) 2011. Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/2011. Viitattu 14.7.2016. http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. 1.2. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 24.4.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 27.8.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. 7.3.4. Teemoittelu. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.7.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kaupppinen, A. & Puusniekka, A. 2006c. 3.1.1. Viralliset ohjeet. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 19.7.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_1.html

Saarnio, T. 2001. Yhteisö, yhteisöllisyys ja yhteisötyö. Teoksessa: Keränen, E. Nissinen, P. Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 48–80.

Siitonen, M. 2011. Mikä on ryhmä, mikä on yhteisö? Jyväskylän yliopisto. Ryhmäviestinnän perusteet -verkko-oppimateriaali. Viitattu 16.7.2016. <https://moniviestin.jyu.fi/vanhat/viesti/ryhmaviestinta/13>

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa: Jämsén, A. & Pyykkonen, A. (toim.) 2014. oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34–49. Viitattu 4.4.2016.
<http://www.jelli.fi/lataukset/2014/05/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>

Taide tukee hyvinvointia. 2013. Teoksessa: Voimaa taiteesta malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. 2013. Tampereen yliopisto. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. 8–11. Viitattu 1.9.2016. http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_taiteesta.pdf

The responsible conduct of research. 2014. Finnish Advisory Board on Research Integrity. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 18.7.2016.
<http://www.tenk.fi/en/responsible-conduct-research-guidelines/responsible-conduct-research>

Toimintakertomus vuodelta 2014. N.d. Mielenterveysyhdistys Kello ry.

von Brandenburg, C. 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisuja 2008:12. Viitattu 1.9.2016. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>

Vänskä, K. Laitinen-Väänänen, S. Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. 1. painos. Helsinki: Edita.

Yksilö. N.d. Jyväskylän yliopisto. Viestinnän laitos. Viitattu 18.6.2016.
<https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviestit/osallistujat/yksilo.html>

Liite 1.

Monet Taiteilijat kirjoituspyyntö

27.4.2016

Olen tekemässä opinnäytetyötäni Monet Taitelijat -ryhmän kokemuksista taideryhmässä työskentelystä. Toivon, että sinulla on hetki aikaa kirjoittaa kokemuksiasi ja ajatuksiasi. Olen antanut valmiiksi neljä teemaa, joihin olen liittänyt muutamia apukysymyksiä kirjoitusta helpottamaan. Kysymyksiin ei tarvitse vastata kirjaimellisesti, vaan ne ovat vihjeitä ajatuksia virittämään ja auttamaan alkuun. Voit kuvata vapaasti myös muita mieleesi tulevia asioita. Vastauksia käsittelen luottamuksella, vastaajien henkilöllisyys ei tule missään tutkimuksen vaiheessa esiin.

Suurkiitos vastauksistasi!

Hinni-Riikka Heiskanen
Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK
Sosiaalialan koulutusohjelma

Ryhmätoiminta

Miten olet kokenut ryhmän? Miten kuvailisit ilmapiiriä ryhmässä? Mikä ryhmätoiminnassa on antanut sinulle? Onko jotain, mikä ryhmätoiminnassa on häirinnyt sinua?

Taidetyöskentely

Miten olet kokenut taidetyöskentelyn? Mitä ajattelet taidetyöskentelystä? Mitä se sinulle merkitsee?

Vaikuttamisen mahdollisuudet

Miten olet kokenut vaikuttamisenmahdollisuutesi ryhmässä? Oletko voinut halutesasi ottaa esiin haluamasi puheenaiheet? Mihin olisit halunnut vaikuttaa enemmän?

Taideryhmän vaikutukset

Miten taideryhmässä toimiminen on vaikuttanut sinun ajatuksiisi tai tunteisiisi? Onko taideryhmä muuttanut jotain arjessasi ja miten se on näkynyt? Mikä on ollut mieleenpainuvuin hetki ryhmätoiminnan aikana?

Liite 2.

Hyvä Kellon jäsen!

Olen tekemässä opinnäytetyötä Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opintoihini liittyen. Tarkoitukseni on tutkia osallisuuden kokemuksia Kellon taideryhmässä. Tutkimukseni kohde on toimintaosallisuus, joka on ihmisen konkreettista osallistumista ja toimintaa ryhmässä.

Tutkimukseni aineisto on tarkoitus kerätä vapaamuotoisista kirjallisista palautteista ja myöhemmin keväällä tehtävästä kirjallisesta kyselystä. Lisäksi teen omia muistiinpanoja taidetyöskentelyn teemasta ja yleisistä havainnoista jokaisen kerran jälkeen.

Toivon, että annat suostumuksesi aineiston keräämiseen. Kaikki keräämäni tiedot ovat luottamuksellisia, eikä kenenkään henkilöllisyys tule esiin tutkimuksestani.

Jyväskylässä 16. maaliskuuta 2016

Hinni-Riikka Heiskanen

Annan suostumukseni aineiston keräämiseen ja sen käyttämiseen opinnäytetyön tutkimuksessa

- Kyllä
- Ei

Nimi